

Mika Heikkilä

TAITEEN VOIMA

Haastateltavien näkökulmia kulttuuriin ja taiteeseen

TAITEEN VOIMA

Haastateltavien näkökulmia kulttuuriin ja taiteeseen

Mika Heikkilä
Opinnäytetyö
Kevät 2023
Kulttuurituottaminen ja luova talous
(YAMK)
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kulttuurituottaminen ja luova talous (YAMK)

Tekijä: Mika Heikkilä

Opinnäytetyön nimi: Taiteen voima: Haastateltavien näkökulmia kulttuuriin ja taiteeseen

Työn ohjaaja: Jouko Tötterström

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2023

Sivumäärä: 45

Tämä tutkimus käsittelee taidekasvatuksen merkitystä, luovuutta ja taiteen päämääriä. Tutkimus on laadullinen tutkimus, jossa on käytetty haastatteluja tiedonkeruumenetelmänä. Tutkimus selvitti, mitä haastateltavien kertomuksista ilmenee näistä aiheista ja miten ne vastaavat aikaisempaa tutkittua tietoa.

Tutkimustyö tarkastelee taiteen vaikutusta ja merkitystä yhteiskunnassa sekä taiteilijoiden vastuuta teoksistaan. Taustalla on havainto siitä, että taide ja kulttuuri ovat keskeisessä osassa yhteiskuntaa ja niiden merkitys voi ulottua laajalle. Työssä hyödynnetään pitkäkestoisia taiteilijahaastatteluja, jotka tarjoavat syvällistä tietoa taiteilijoiden näkemyksistä ja kokemuksista. Lisäksi entisen kulttuuriministerin haastattelu täydentää näitä näkemyksiä. Tutkimusaineistona käytettiin myös aiempaa tutkittua tietoa taiteen vaikutuksesta ja merkityksestä yhteiskunnassa.

Tutkimuksen tulokset tarjoavat tietoa ja ymmärrystä taiteen merkityksestä ja vaikutuksesta. Tulosten perusteella voidaan selvittää, miten lapsuuden taidekokemukset vaikuttavat aikuisiän suhteeseen taiteeseen, mitä mieltä haastateltavat ovat luovuuden synnystä ja kehittymisestä, millaisia ovat taiteen päämäärät ja tehtävät sekä millainen vastuu taiteilijalla on teoksistaan ja niiden vaikutuksesta yleisöön.

Tutkimuksen merkitys on monitahoinen. Tulokset auttavat lisäämään tietoisuutta taiteen vaikutuksesta ja merkityksestä yhteiskunnassa. Ne tarjoavat myös eväitä taiteen alan ammattilaisille ja kulttuuritoimijoille ymmärtää paremmin taiteen vaikutusta ja vastuuta teoksistaan. Tutkimus voi herättää laajempaa keskustelua taiteen roolista ja merkityksestä yhteiskunnassa sekä innostaa uusia tutkimuksia ja käytäntöjä taiteen alalla.

Taiteella on merkittävä rooli yhteiskunnassa ja sen voima vaikuttaa ihmisiin ja heidän ajatteluunsa on kiistaton. Tutkimustyö avaa näkökulmia ja ymmärrystä taiteen voimasta ja roolista yhteiskunnassa. Se kannustaa ihmisiä osallistumaan taiteen tekemiseen ja kokemiseen sekä edistää taiteen alan kehitystä ja keskustelua.

Asiasanat: luovuus, taidekasvatus, taidekäsitteet

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Cultural Production and Creative Industries

---

Author: Mika Heikkilä
Title of thesis: The Power of Art: Perspectives of the interviewees on culture and art
Supervisor: Jouko Tötterström
Term and year when the thesis was submitted: April 2023
Number of pages: 45

This research examines the significance of art education, creativity, and the objectives of art. The study is a qualitative research utilizing interviews as the data collection method. It aims to investigate what emerges from the narratives of the interviewees regarding these topics and how they align with previous research.

The research explores the impact and importance of art in society, as well as the responsibility of artists for their works. It is based on the observation that art and culture play a central role in society, and their significance extends widely. The study employs in-depth artist interviews to gain comprehensive insights into the perspectives and experiences of artists. Additionally, an interview with a former Minister of Culture complements these viewpoints. Existing research on the influence and significance of art in society is also utilized as part of the research material.

The findings of the study provide information and understanding about the significance and impact of art. They shed light on how childhood experiences with art influence individuals' relationship with art in adulthood, the interviewees' perspectives on the origin and development of creativity, the objectives and functions of art, as well as the responsibility of artists for their works and their impact on the audience.

The significance of the research is multifaceted. The results contribute to raising awareness of the influence and significance of art in society. They also offer insights for professionals in the art field and cultural practitioners to better comprehend the impact of art and their responsibilities regarding their works. The research can stimulate broader discussions on the role and significance of art in society and inspire further studies and practices in the field of art.

The conclusion highlights the substantial role of art in society, with its undeniable power to influence individuals and their thinking. The research opens up perspectives and understanding of the power and role of art in society. It encourages individuals to engage in art creation and appreciation, while advancing the development and discourse in the field of art.

Keywords: art education, conceptions of art, creativity

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA MENETELMÄT	8
3	TAITEEN JA KULTTUURIN MERKITYKSESTÄ	10
3.1	Taidekasvatuksesta	10
3.2	Luovuudesta.....	13
3.3	Taiteen tehtävistä ja päämääristä	17
4	HAASTATTELUIDEN YHTEENVEDOT	21
4.1	Lavarunouden ytimessä - Lajune	21
4.2	Sinä olet aurinkotalo – Eerika Arposalo	24
4.3	Valkean kaupungin musikantti – Mika Kolehmainen	26
4.4	Teatterin ihmeellinen maailma – Heli Haapalainen	28
4.5	Kulttuuripolitiikkaa – Suvi Lindén	30
5	TULOKSET.....	33
5.1	Taidekasvatuksesta	33
5.2	Luovuudesta.....	34
5.3	Taiteen päämääristä, tehtävistä ja vastuusta	36
6	POHDINTA	40
	LÄHTEET	43

1 JOHDANTO

Tämä tutkimus liittyy taiteen ja kulttuurin alaan, erityisesti niiden merkitykseen ja vaikutukseen. Tutkimus tarkastelee taiteen vaikutusta ja merkitystä yhteiskunnassa sekä taiteilijoiden vastuuta teoksistaan. Tutkimuksen keskiössä ovat pitkäkestoiset taiteilijahaastattelut, joiden avulla saadaan syvällistä tietoa taiteilijoiden näkemyksistä ja kokemuksista. Näitä näkemyksiä on täydentämässä entisen kulttuuriministerin haastattelu.

Tutkimuksen taustalla on havainto siitä, että taide ja kulttuuri ovat keskeisessä osassa yhteiskuntaa ja niiden merkitys voi ulottua laajalle. Taiteella on pitkä historia yhteiskunnan kulttuurin ja identiteetin rakentamisessa. Taiteella on potentiaalia inspiroida, muuttaa ajattelua, herättää tunteita ja tuoda esiin erilaisia näkökulmia. Taide aiheuttaa keskustelua, haastaa ajattelua ja voi luoda muutosta yhteiskunnassa. (Rautiainen-Keskustalo 2015, 73-77.)

Tutkimus selvittää, miten lapsuuden taidekokemukset vaikuttavat aikuisiän suhteeseen taiteeseen, mitä mieltä haastateltavat ovat luovuuden synnystä ja kehittymisestä, millaisia ovat taiteen päämäärät ja tehtävät, sekä millainen vastuu taiteilijalla on teoksistaan ja niiden vaikutuksesta yleisöön. Tutkimus myös vertailee haastateltavien kokemuksia ja näkemyksiä tutkittuun tietoon, sekä nostaa esiin oivalluksia taiteen merkityksestä.

Tutkimus tarjoaa eväitä taiteen alan ammattilaisille ja kulttuuritoimijoille ymmärtää paremmin taiteen vaikutusta ja vastuuta teoksistaan. Tutkimus voi myös herättää laajempaa keskustelua taiteen roolista ja merkityksestä yhteiskunnassa, sekä innostaa uusia tutkimuksia ja käytäntöjä taiteen alalla.

Haastateltavien kokemukset voivat poiketa tutkitusta tiedosta, sillä taidekokemukset ovat subjektiivisia ja yksilöllisiä. Haastateltavien näkemykset ja kokemukset tuovat uutta perspektiiviä ja rikastuttavat ymmärrystä taiteen vaikutuksesta. Tutkimus tarkastelee näitä eroavaisuuksia ja etsii mahdollisia yhtymäkohtia ja eroavaisuuksia aiemmin tutkitun tiedon kanssa.

Tutkimus luo pohjaa keskustelulle ja kehitykselle taiteen alalla. Tutkimus tarjoaa oivalluksia ja näkökulmia, jotka voivat vaikuttaa taiteen tekemiseen, taiteen kokemiseen ja taiteen yhteiskunnalliseen asemaan. Tavoitteena on myös herättää yleisempää kiinnostusta taiteen voimasta ja roolista yhteiskunnassa sekä kannustaa ihmisiä osallistumaan taiteen tekemiseen ja kokemiseen.

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA MENETELMÄT

Alkuperäinen kunnianhimoinen ja maailmoja syleilevä ajatus oli selvittää podcastissa toteutettavien pitkäkestoisten taiteilijahaastatteluiden avulla, voiko taide muuttaa maailmaa ja miten se sen tekee. Pian haastatteluiden suunnittelun alkuvaiheessa selkiytyi, että haastattelut tulevat olemaan jokainen hyvinkin poikkeavia toisistaan, vaikkakin koostuvat osittain samoista elementeistä. Poikkeavuudet syntyvät suoraan haastateltavien erilaisista rooleista taiteen ja kulttuurin parista, sekä heidän taustoistaan yleensä. Yhteneväisyyttä haastatteluihin tulee haastattelukysymyksissä esiintyvistä teemoista, jotka ovat osittain samoja. Näiden yhteneväisten teemojen pohjalta päädyin seuraavanlaisiin tutkimuskysymyksiin: a) Miten lapsuuden taidekokemukset vaikuttavat aikuisiän suhteeseen taiteeseen? b) Mitä mieltä haastateltavat ovat luovuuden synnystä ja kehittymisestä? c) Mitkä ovat taiteen päämäärät ja tehtävät? d) Millainen vastuu taiteilijalla on teoksistaan ja niiden vaikutuksesta yleisöön?

Haastattelututkimukset toteutettiin pitkäkestoisten podcastien muodossa. Haastattelin neljää esittävän taiteen tekijää sekä entistä kulttuuriministeriä. Haastatteluita varten tein podcastin Mika Oulun Taidetreffit. Toteutin haastattelut kuukauden välein marraskuusta 2022 maaliskuuhun 2023. Editoidut podcast-jaksot vaihtelivat pituudeltaan reilusta kahdesta tunnista vajaaseen neljään tuntiin. Yhteensä editoitua materiaalia on yli puoli vuorokautta, joten podcasteista on mahdollista saada syvällistä tietoa ja ymmärrystä haastateltavien näkemyksistä. Kysymysten asettelua varten perehdyin jokaisen haastateltavan erikoisosaamiseen kirjallisuuden, dokumenttien ja taide-esitysten avulla. Tein myös yhteneväisiä kysymyksiä, joita halusin esittää jokaisessa jaksossa, jotta saan vertailukelpoisia vastauksia. Tavoitteeni podcastin kanssa on ollut tallentaa paikallista kulttuurihistoriaa ja tarjota väylä taiteilijoille ja kulttuurin parissa työskenteleville tuoda esiin heidän näkemyksiä. Myös kuulijat saavat uutta tietoa, sekä mahdollisuuden tutustua eri taiteisiin syvällisemmin, ja mahdollisesti innostuvat jostain uudesta, mitä taide voi tarjota. Käytän taiteen merkityksen esimerkkinä, pitkälti Teemu Mäen näkemyksiä, koska häneltä löytyy myös sellainen vahva näkökulma taiteeseen, joka pyrkii vaikuttamaan ihmisiin ja yhteiskuntaan mahdollisimman suuresti ja mullistavasti. (Mäki 2017, 45–46.) Tämä on erityisen soveltuva tarkoituksiini, sillä olen haastatteluillani tarkastellut kysymyksiä siitä, muuttaako taide maailmaa ja millä tavoin taide tuon muutoksen tekee.

Podcastien kautta saadun haastatteluaineiston analyysi tehtiin teemoittamalla tutkimuskysymysten avulla. Tutkimus selvittää vastauksia haastateltavien kokemusmaailman suhteesta taiteeseen taivon voitelten syvällisempää ja merkityksellisempää ymmärrystä, ja sitä kautta saada uutta tietoa taiteen merkityksistä ja vaikutuksista.

Luku kolme sisältää kirjallisuuskatsauksen taidekasvatuksesta, luovuudesta ja taiteen päämääristä sekä tehtävistä. Luku neljä sisältää haastatteluiden yhteenvedot, joissa kuvaan haastatteluita ja tuon esiin haastateltavien äänet. Jaan luvussa myös omia haastatteluissa heränneitä ajatuksia. Viidennessä luvussa kokoan yhteen haastateltavien näkemyksiä tutkimuskysymyksiin.

3 TAITEEN JA KULTTUURIN MERKITYKSESTÄ

Tässä luvussa kerrotaan taiteen ja kulttuurin merkitystä kirjallisuuden avulla. Alussa keskitytään taidekasvatuksen rooliin lapsen kehityksessä ja hyvinvoinnissa. Tämän jälkeen tarkastellaan luovuuden käsitettä ja sen merkitystä. Lopuksi huomio kohdistetaan taiteen tehtäviin ja päämääriin yhteiskunnassa, kuten sen kykyyn herättää keskustelua, tarjota esteettisiä kokemuksia, edistää hyvinvointia ja vaikuttaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin. Luku syventää ymmärrystä taiteen ja kulttuurin moninaisista rooleista ja merkityksistä sekä niiden vaikutuksesta yksilöihin ja yhteiskuntaan aiemmin tutkitun tiedon valossa.

3.1 Taidekasvatuksesta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (VASU) ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus molemmat korostavat kulttuuri- ja taidekasvatuksen merkitystä lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille. Kulttuuri- ja taidekasvatus on osa laaja-alaista oppimista, joka tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. VASU:ssa kulttuuri- ja taidekasvatus nähdään osana lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja oppimista. Sen tavoitteena on tarjota lapsille mahdollisuuksia kokea ja ilmaista itseään taiteen ja kulttuurin eri muodoissa. Kulttuuri- ja taidekasvatuksen avulla lapset oppivat ymmärtämään kulttuurista monimuotoisuutta, arvostamaan omaa sekä muiden kulttuurista identiteettiä. (Opetushallitus 2022, 19, 28-29.) YK:n lapsen oikeuksien sopimus korostaa lapsen oikeutta osallistua kulttuuri- ja taidekasvatukseen. Sopimuksen mukaan lapsella on oikeus vapaaseen ilmaisuun, johon sisältyy oikeus saada ja jakaa tietoa sekä ideoita kulttuurin, taiteen ja tieteen alalta. Lisäksi sopimus painottaa lapsen oikeutta osallistua kulttuurielämään ja taiteeseen. (United Nations 1989.)

Kulttuuri- ja taidekasvatuksessa lapsille tarjotaan monipuolisia kokemuksia, joiden avulla he voivat tutustua erilaisiin kulttuureihin, taiteen muotoihin ja ilmaisutapoihin. Tämä voi sisältää esimerkiksi musiikkia, kuvataidetta, teatteria, tanssia, kirjallisuutta ja kädentaitoja. Kulttuuri- ja taidekasvatuksen avulla lapset oppivat arvostamaan erilaisuutta, rakentamaan sosiaalisia taitoja ja kehittämään luovuuttaan. Sekä VASU että YK:n lapsen oikeuksien sopimus korostavat lasten osallisuutta ja heidän mielipiteidensä huomioimista. Kulttuuri- ja taidekasvatuksen tulee olla lapsilähtöistä ja ottaa

huomioon lasten omat kiinnostuksen kohteet ja tarpeet. (Opetushallitus 2022, 19, 28-29.) Tätä samaa ajatusta tukee myös John Deweyn ajatukset pedagogiikasta ja lapsen oppimisesta. (Väkevä 2004, 111.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimus korostaa lapsen oikeuksia, jotka liittyvät kulttuurikasvatukseen, kuten oikeutta vapaaseen ilmaisuun. Lapsella on oikeus saada ja jakaa tietoa sekä ideoita kulttuurin, taiteen ja tieteen alalta: Oikeus osallistua kulttuurielämään ja taiteeseen. Sopimus myös painottaa lapsen oikeutta osallistua kulttuurielämään, taiteeseen ja luovaan toimintaan. (United Nations 1989.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet korostavat kulttuuri- ja taidekasvatuksen merkitystä lasten kehitykselle ja oppimiselle. Kulttuuri- ja taidekasvatuksen avulla lapset voivat kehittää luovuuttaan, ilmaisutaitoaan, kriittistä ajatteluaan ja kulttuurista ymmärrystään. Nämä taidot ovat tärkeitä sekä yksilön identiteetin kehittymiselle että yhteiskunnan sosiaalisen ja kulttuurisen eheyden ylläpitämiselle. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet painottavat, että kulttuuri- ja taidekasvatuksen tulee olla lapsilähtöistä ja osallistavaa. (Opetushallitus 2014, 6, 16, 20.) Tämä tarkoittaa, että lapset pääsevät itse kokeilemaan ja tekemään taiteellisia töitä eri taiteen aloilla, kuten kuvataiteessa, musiikissa, draamassa ja tanssissa. Samalla he oppivat tunnistamaan ja arvostamaan erilaisia taiteen muotoja ja kulttuurisia ilmiöitä. Yhteiskunnallisella tasolla kulttuuri- ja taidekasvatus edistää kulttuurisen monimuotoisuuden arvostamista ja yhteisöllisyyttä. Lapset oppivat ymmärtämään erilaisten kulttuurien ja taiteen merkitystä yhteiskunnalle sekä arvostamaan niitä. Tämä auttaa heitä sopeutumaan monikulttuuriseen yhteiskuntaan ja edistää sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Yksilön identiteetin kehittymisen kannalta kulttuuri- ja taidekasvatus on merkittävä seikka, sillä se auttaa lapsia löytämään omat kiinnostuksen kohteensa ja ilmaisutapansa. Taiteen ja kulttuurin parissa toimiminen antaa lapsille mahdollisuuden tutustua itseensä ja muihin, mikä tukee heidän minäkuvansa ja itsetuntonsa kehittymistä. Lisäksi kulttuuri- ja taidekasvatuksen avulla lapset voivat kehittää empatiaa ja ymmärrystä muita kohtaan, mikä on tärkeää sosiaalisten suhteiden ja hyvinvoinnin kannalta. (Väkevä 2004, 158–160.)

Vaikka perusopetuslaki ei sisällä yksityiskohtaisia määräyksiä kulttuuri- ja taidekasvatuksesta, se asettaa laajemmat puitteet koulutuksen järjestämiselle ja opetuksen tavoitteille, jotka kattavat myös kulttuuri- ja taidekasvatuksen osa-alueet. Perusopetuslain tavoitteena on tukea oppilaiden kehitystä ihmisinä ja yhteiskunnan jäseninä sekä edistää elinikäistä oppimista. Yhteiskunnallisella ta-

solla kulttuuri- ja taidekasvatus on tärkeää, sillä se edistää kulttuurisen monimuotoisuuden arvoitamista, yhteisöllisyyttä ja kulttuurisen pääoman kartuttamista. Perusopetuslain tavoitteet painottavat koulutuksen merkitystä demokraattisen yhteiskunnan kehittymiselle ja ylläpidolle, ja kulttuuri- ja taidekasvatus on osa tätä prosessia. (Opetusministeriö 1999.) Taiteen ja kulttuurin avulla oppilaat voivat kehittää kriittistä ajattelua, arvioida erilaisia näkökulmia ja ilmaista omia mielipiteitään, mikä on keskeistä aktiivisille kansalaisille. Yksilön identiteetin kehittymisen kannalta kulttuuri- ja taidekasvatus on merkittävää, sillä se auttaa oppilaita löytämään omat kiinnostuksen kohteensa ja ilmaisutapansa. Taiteen ja kulttuurin parissa toimiminen antaa oppilaille mahdollisuuden tutustua itseensä ja muihin, mikä tukee heidän minäkuvansa ja itsetuntonsa kehittymistä. Lisäksi kulttuuri- ja taidekasvatuksen avulla oppilaat voivat kehittää empatiaa ja ymmärrystä muita kohtaan, mikä on tärkeää sosiaalisten suhteiden ja hyvinvoinnin kannalta. (Pentikäinen 2005, 33–35.) Taidekasvatuksella niin kotona, kuin koulussa on myös merkittäviä vaikutuksia lapsen keskittymiskyvylle nykyisessä teknologisten viestien ja median täyttämässä yhteiskunnassa. (Mäkinen 2005, 67–68.) Kulttuuri- ja taidekasvatuksen toteutus perusopetuksessa tukee oppilaiden kokonaisvaltaista kehitystä ja valmistaa heitä aktiiviseen kansalaisuuteen monikulttuurisessa yhteiskunnassa.

Taiteen synnyttämä yhteys maailmaan on toiminnallista luonteeltaan, joten sen harjoittaminen ja kokeminen vaikuttavat sekä ajattelutaitoihin että käytännön taitoihin. Ihminen liittyy syvimmällä tavalla maailmaan ja itseensä juuri toimimalla. Kun antaudumme taiteelle, opimme monia asioita. Tietysti opimme näkemään, kuulemaan ja liikkumaan, mutta opimme myös yleisiä taitoja, joita tarvitaan erityisesti muilla elämänalueilla, joissa niiden oppiminen on kuitenkin haastavampaa. Luodessamme teoksia joudumme kohtaamaan uudenlaisia näkökulmia maailmaan, ja tämä muovaa meitä monin eri tavoin. (Venkula 2003, 45–46.)

Taide toteutuu aina konkreettisesti maailmassa jonkin luomisen kautta. Tämän vuoksi taiteesta voi ehkä luontevammin etsiä mahdollisuuksia harjoitella yleisiä taitoja kuin muista lähteistä. Taide kehittää kykyämme hahmottaa kokonaisuuksia ja niiden keskeisiä piirteitä, eli teoreettista ajattelukykyä. Nykyisenä pirstaleisena aikana kykymme havaita kokonaisuuksia on kuitenkin merkittävästi heikentynyt. Kokonaisuus ei kuitenkaan muodostu, ellei ymmärretä loogisia suhteita. Taide kehittää kykyämme ymmärtää tuntemattomia logiikkoja. Vaikka emme tunne taiteen logiikkoja, taiteen kautta meidän tietoisuutemme harjaantuu juuri siihen, että erilaisia logiikkoja on olemassa. Opimme hyväksymään, että kaikkea ei voida selittää tuntemallamme logiikalla. (Venkula 2003, 49.) Taide myös kehittää tarkkaavaisuutta, keskittymiskykyä ja kärsivällisyyttä. Se kehittää arviointitaitoa, vaatii ja vahvistaa kykyämme tunnistaa ja olla tietoisia tunteistamme. Taide kehittää tyytyväisyyden

taitoa. Se vahvistaa empatiakykyä. Se tarjoaa mahdollisuuden kokea hengellisyyttä, henkistä kasvua ja lohdutusta. Se opettaa meitä antamaan ja vastaanottamaan. Se opettaa meille lepäämisen taitoa. Se kehittää ilmaisemisen ja kuuntelemisen taitoja sekä kykyämme elää tässä hetkessä. (sama, 50–53.)

Kun ihmisen kyky ymmärtää erilaisuutta vahvistuu ja hän oppii tulkitsemaan samankaltaisia ilmiöitä eri näkökulmista, myös suvaitsevaisuus ja erilaisuuden kunnioittaminen kehittyvät. Nämä ovat vastakohtia rasismille ja kulttuurisen yhdenmukaisuuden vähentämiselle, jotka ovat merkittäviä epätasa-arvon ilmenemismuotoja nykyajassa. Yhteiskunta, joka julistaa suosivansa suvaitsevaisuutta, tasa-arvoa ja demokratiaa, mutta samanaikaisesti vähentää taideopetusta ja ei huolehdi taiteilijoiden työmahdollisuuksista, heikentää kansalaistensa kykyä ymmärtää erilaisuutta. Jos valmiutta kunnioittaa ihmisten ja ilmiöiden erilaisuutta ei harjoiteta jatkuvan taiteen tekemisen ja kokemisen avulla arkipäiväisissä tilanteissa, ei esimerkiksi toisten kulttuurien kunnioitusta voida lisätä pelkästään tiedotusvälineiden avulla. Tämä johtuu siitä, että tiedon sisäistäminen on vaikeaa, ellei yksilöllä ole kehittyntä kykyä hyväksyä erilaisia tulkintoja. Taito kehittyy harjoittelemalla, eikä tiedotuskampanjoiden avulla voida korvata tai edistää ymmärryksen lisääntymistä. Ellei ihmisille jatkuvasti välity viestejä maailman kulttuurisesta ja yksilöllisestä monimuotoisuudesta niin kuin taide ne välittää, on suvaitsevaisuuden opettaminen pelkästään tiedollisella tasolla melko hyödytöntä. Taide ei tietenkään yksin riitä, sillä suvaitsevaisuus ja toisen kunnioitus lopulta kasvavat taiteen, etiikan ja tieteen vuorovaikutuksesta. Mutta ilman taidetta tuota kasvua ei tapahdu. (Venkula 2003, 55–57.)

3.2 Luovuudesta

Luovuutta on perinteisesti pidetty yksilön ominaisuutena tai piirteenä, ja tuon ominaisuuden omaavia yksilöitä, heidän tekoja ja tapahtumia ihannoidaan ja ylistetään laajasti. Luovuutta pidetäänkin yleisesti myönteisenä ja tavoiteltavana asiana. (Malmelin & Poutanen 2017, 13–14.) Vaikka luovuutta on tutkittu runsaasti, sen ymmärtäminen ei silti ole kovin selkeää ja sen kuvaileminenkin on usein häilyvää ja epämääräistä. On jopa todettu, että luovuuden ymmärtäminen ei ole merkittävästi kehittynyt nykyään verrattuna siihen, mitä se oli 1950-luvulla, jolloin tieteellinen luovuuden tutkimus todella alkoi. (Malmelin & Poutanen 2017, 15.) Tämä voi johtua siitä, että luovuutta ilmenee hyvin monin eri tavoin ja luovuuden käsitettä käytetään moninaisin tavoin eri yhteyksissä. Usein luovuutta nostetaan esille juhlapuheissa ja yhteiskunnallisissa keskusteluissa kansakunnan kehityksen ja

edistykseen ajurina, symboloiden uudistumista, muutosta, joustavuutta ja ajanmukaisuutta. Luovuudesta puhutaan myös tietyillä tyyleillä ja sanastoilla, kun eri alojen toimijat tarkastelevat luovuutta omasta näkökulmastaan. (sama, 18.) Luovuuden tutkimus on kattanut laaja-alaisesti erilaisia näkökulmia, keskittyen muun muassa siihen, miten luovuus syntyy, miten sitä voidaan edistää tai tukahduttaa. Merkittävä käänne luovuustutkimuksessa tapahtui J. P. Guilfordin vuonna 1950 pitämän puheen myötä. Tämä avasi luovuuden tutkimisen uusille alueille, eikä luovuus enää rajoittunut pelkästään taiteilijoihin. Tuossa vaiheessa myös huomattiin, ettei luovuus ole täysin sidoksissa älykkyyteen. Luovien yksilöiden piirteisiin kuuluu kyky havaita ongelmia, joita muut eivät näe ja he pystyvät tuottamaan omaperäisiä uusia ideoita. Luovat ajattelijat kykenevät järjestämään ideansa kokonaisvaltaisiksi rakenteiksi ja luovuuteen liittyy kyky käsitellä monimutkaisia rakenteita. (Uusikylä 2012, 17–20.) Luovuuteen liittyy hyvin laajasti tutkimusta ja erilaisia teorioita. Mielenkiintoisen luovuudesta ja sen tarkastelusta tekee ajatukset siihen liitetystä yliluonnollisista piirteistä. (Malmeilin & Poutanen 2017, 25.) Näiden vastapainona on toki muun muassa B. F. Skinnerin täysin vastakkainen mekaaninen näkemys luovuudesta. (Uusikylä 2012, 27–29.) Myös Freudin ajatus siitä, että luova taiteilija jatkaa lapsuuden leikkejä tyydyttääkseen biologisiin tarpeisiin liittyviä ristiriitoja, jotka yhteiskunta pyrkii tukahduttamaan, herättää mielenkiintoa, vaikka siinä onkin vielä paljon aukkoja (Uusikylä 2012, 31–33).

Taiteen merkitys luovuuden testaamisessa ja ongelmanratkaisussa on yllättäen jäänyt vähälle tutkijoiden huomiolle. Kuitenkin taideopiskelijoiden näkemyksissä luovuuden keskeisistä piirteistä esiintyy samankaltaisia termejä kuin luovuustutkijoiden käyttämässä määritelmässä. Nämä käsitteet sisältävät avoimuuden, omaperäisyyden, rohkeuden, uutuuden ja jopa hulluuden. (sama, 101–104.) Hulluus on itse asiassa ristiriitainen ilmaus tässä yhteydessä. Vaikka luovuutta on pitkään väärin käsitelty siten, että se liittyy sisäiseen epävakauteen, todellisuudessa luovuus on tehokkaampaa, kun persoonallisuus on tasapainoinen ja vakaa. Luovan prosessin käynnistämiseksi kuitenkin tarvitaan rohkeutta, epäsovinnaisuutta ja jopa intohimoista innostusta. Ne lapset, jotka säilyttävät niin kutsutun normaaliutensa, elävät tavanomaista elämää. Usein luovimmin lahjakkaat lapset ovat kuitenkin aiheuttaneet harmia, omaavat huumorintajua ja erottuvat yksilöinä. (sama, 113–115.)

Kodin ympäristö voi tukahduttaa luovuutta, kuten tapahtui Adolf Hitlerin kodissa, jossa hänen isänsä hallitsi ankaralla voimalla ja ehdottomalla auktoriteetilla, jolta ei voinut paeta. Tämä johti siihen, että luovuus tukahdutettiin natsisysteemissä. On järkevää kannustaa monipuoliseen toimintaan ja tarjota malleja sekä tilaisuuksia harjoitella erilaisia luovuuden muotoja kodissa. Kun lapsi

nauttii harrastuksistaan, ei ole syytä estää häntä niissä. Kasvattaja Carl Rogers tarjoaa hyviä ohjeita lapsen luovuuden tukemiseen turvallisuuden kautta. Nämä ohjeet sisältävät täyden arvostuksen jokaisen ihmisen arvolle ja arvostelusta vapaan ilmapiirin luomiseen. (sama, 149, 155–158.)

Koulun tehtävä on ohjata lapsia ja nuoria tunnistamaan omat kykynsä ja samalla välttää muiden aliarvioimista sekä empatian katoamista. Nuorten luovien harrastusten merkitys korostuu yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden tasapainon saavuttamisessa. Opetussuunnitelmien korkeimpana tavoitteena on lapsen kasvaminen kokonaisvaltaiseksi persoonallisuudeksi, ja tätä tavoitetta tulee pitää vakavana. Nuorten psyykkistä hyvinvointia uhkaavat ulkoiset yhteiskunnalliset vaatimukset, jotka painottavat voittamista ja parhaiden huippumeriittien saavuttamista. Opettajien on otettava luova asenne työhönsä, jotta oppilaiden luovuus voi kukoistaa. (Uusikylä 2012, 163–167.)

Luovuus kytkeytyy kaikkiin elämäntilanteisiin, eikä sen käsite rajoitu pelkästään yksilöihin. Luovuus ilmenee monimuotoisena ja moniulotteisena ilmiönä, jota on vaikea määritellä ja mitata. Tämän vuoksi luovuuden tutkimus on vaativa ja haastava tehtävä, mutta sitä tarvitaan. Yhteiskunnan ja yksilöiden kannalta on oleellista, että tutkittu tieto sovelletaan käytäntöön niin kodeissa, kouluissa kuin työpaikoilla. (Uusikylä 2012, 196–197.)

On ensisijaisen tärkeää, että luovuuden käsitettä käytetään laajemmin kuin pelkästään luovan taiteellisen toiminnan tai estetiikkaan keskittyvien ammattien yhteydessä. Luovuus on syvemmälle juurtunut inhimillinen prosessi, sillä se ilmenee erityisesti silloin, kun opimme uutta tai sovellamme kokemaamme erilaisissa uusissa ympäristöissä. Luovuutta voidaan siis pitää prosessina, jonka avulla yksilö osallistuu ongelmanratkaisuun ja laajentaa omaa tietämystään. Luovuus tarjoaa apua ihmisille ja yhteiskunnalle uusien haasteiden kohtaamisessa. (Collin & Billett 2010, 221.) Koulutuksella on keskeinen rooli opiskelijoiden luovan potentiaalin suojelemisessa. Koulutusjärjestelyt, jotka edistävät avointa oppimista ja pohjautuvat opiskelijoiden henkilökohtaisiin mielenkiinnon kohteisiin, ovat tehokkaimpia tukemaan heidän kykyään sekä uudistaa että soveltaa oppimaansa tulevaisuuden ammatillisissa käytännöissä. Edellä mainitun perusteella voidaan sanoa, että luovaa toimintaa tulisi lähestyä ja tutkia oppimisena. Vastaavasti oppimista tulisi pitää luovana aktiivisuutena. Tähän mennessä tehty tutkimus viittaa siihen, että tarvitsemme enemmän tietoa erityisesti luovista prosesseista eli siitä, miten sekä yksilöt että yhteisöt voivat toimia luovasti. Luovuuden ymmärtämiseksi tarvitsemme myös tietoa tekijöistä, jotka edistävät ja tukevat luovaa toimintaa sekä luovuuden rajoituksista ja edellytyksistä. (Collin & Billett 2010, 222.)

Luovuus juontaa usein juurensa siitä, miten pystymme näkemään ja kuvailemaan ongelmia eri tavalla kuin aiemmin. Tämä vaatii kykyä tarkastella asioita uusista näkökulmista, löytää uusia tulkin-toja ja yllättäviä tapoja lähestyä jo tuttuja aiheita ja asioita. (Malmelin & Poutanen 2017, 131.) Ihmisen sopeutuminen ja selviytyminen ovat olleet kiinteässä yhteydessä kykyyn ajatella luovasti. Luovuutta voidaan pitää ihmiskunnan keinona vastata eloonjäämisen haasteisiin ja selviytyä muuttuvissa oloissa. Evoluutiivisesta näkökulmasta katsottuna luovan ajattelun hyödyntäminen on ollut välttämätöntä sopeutuessa uusiin olosuhteisiin, kehittäessä uudenlaisia hyödyllisiä lähestymistapoja ja tavoitellessa innovatiivisia ratkaisuja. Myös kulttuurillisesti tarkasteltuna luovuus on ollut kehityksen perusedellytys. Ihmiset ovat tiedettä hyödyntämällä luoneet uusia ratkaisuja, teknologioita ja tuotteita, sekä laajentaneet tietämystään maailmasta ja itsestään. Taiteellisen luovuuden avulla ihminen voi monin eri tavoin ilmaista itseään rikastaen ja elävöittäen kulttuuria. (Malmelin & Poutanen 2017, 155–158.)

Aikaisemmin luovuus liittyi vahvasti tiettyihin ammatteihin ja työtehtäviin, mutta nykyään yleinen käsitys on, että luovuus kuuluu kaikille. Luovia toimialoja usein vastakohtana pidetään teollista tuotantoa, jota ei yleisesti mielletä luovaksi toiminnaksi. Kuitenkin tällainen yleistävä käsitys voi olla harhaanjohtava, sillä niin sanotut luovat toimialat eroavat merkittävästi toisistaan luovuuden hyödyntämisen näkökulmasta. Luovilla toimialoilla tehtävä työ voi sisältää paljon suorittavaa ja prosessinomaista toimintaa, joka muistuttaa jopa teollista tuotantoa, jolloin inhimillinen luova panos on rajallinen ja hetkellinen. Luovuutta tarvitaan lähes kaikessa toiminnassa ja työnteossa, ei pelkästään luovilla toimialoilla. Siksi on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten eri alojen ammattilaisten mahdollisuuksia luovuuteen omassa työssään vahvistetaan. Tämä koskee myös opetuksen ja koulutuksen kehittämistä yhteiskunnassa. Laajasti tarkasteltuna tämä edistää yksilöiden oppimista ja siten yhteisöjen sekä organisaatioiden kehittymistä ja uudistumista. Ongelmien tunnistaminen, ratkaiseminen ja ennakkoluuloton kriittinen ajattelu ovat tyypillisiä luovan ajattelun ja luovan toiminnan edellytyksiä (Malmelin & Poutanen 2017, 155–158.)

Ajatus luovuuden yhteydestä talouteen on vallitseva käsitys, jota Kuusela kuvailee immateriaalitalouden visioksi. Tämä käsitys korostaa maailmanlaajuisista siirtymistä tietopohjaiseen talouteen ja sen merkitystä tuleville kasvunäkymille. Luovuus ja kulttuuri muodostavat tärkeän osan ajatusta tietointensiivisestä taloudesta, jonka tavoitteena on edistää taloudellista kasvua. Siirtyminen alkutuotannosta talouteen on tuonut mukanaan tiedon ja aineettoman omaisuuden hallinnan ja hyödyntämisen merkityksen. (Kuusela 2014, 95–98.) Nykyään yhä enemmän yhdistetään luovuuden

käsitettä talouteen ja kilpailukykyyn. Pyritään vapauttamaan luovat voimat palvelemaan liike-elämää. Luovuus nähdään raaka-aineena, jota voidaan jalostaa. Liike-elämä tukee taidetta ja taide puolestaan inspiroi liike-elämää. Näin taiteesta tulee osa liike-elämää. Luovuuden tuotteet halutaan myös suojata ja varmistaa niiden turvallisuus. Pyrkimyksenä on sisällyttää luovuus ja kulttuuri osaksi talouden tulevaa menestystarinaa. (Kuusela 2014, 113.)

Kun luovuutta yhä enemmän liitetään osaksi liike-elämää, herää kysymys siitä, millaisia vaikutuksia tällä on kulttuuriin. Samalla halutaan ymmärtää, miten talous reagoi luovuuden pakottamiseen mukaan. Tässä kehityksessä piilee huolenaihe. On muun muassa pelkoja siitä, että vaikka kulttuurille ohjattaisiin enemmän julkista rahoitusta talouden ja liike-elämän luovuuden hyödyntämiseksi, tämä saatetaan nähdä vain ohimenevänä trendinä, joka ei tuota pysyvää muutosta kulttuurin rahoitukseen. Tällainen kehitys herättää myös huolta siitä, että kulttuurin erityispiirteet voivat jäädä taka-alalle. Kun kulttuuria ja luovuutta määritellään näin laajasti, syntyy huoli siitä, että ymmärrys eri alojen, erityisesti kulttuurin, merkityksestä ja monimuotoisuudesta supistuu. Visioissa ei aina oteta huomioon sitä tosiasiaa, että luovilla aloilla ja kulttuurialoilla ihmiset motivoituvat myös muista syistä kuin taloudellisesta hyödystä. Omistuspohjien muuttuessa yksityisiksi, mikä on talouden perusluonteen mukaista, kulttuurillisuus kärsii ja yhteisöllisyys katoaa. Luovan talouden kasvusta voi olla haittaa myös teollisuudelle, mikäli luovuus koetaan pakollisena. Tällöin se voi muodostua turhaksi kustannuseräksi, joka ei tuota odotettuja tuloksia. (Kuusela 2014, 114–118.)

Luovasta taloudesta puhuttaessa kulttuurin rooli yhteiskunnassa on saanut uudenlaisia tulkintoja, jotka heijastavat taloudellisen ajattelun muutosta. Luovan talouden kannattajat korostavat luovuutta kaikilla aloilla, ei pelkästään taiteissa. Aiemmin itseisarvona pidetty taide ja kulttuuri nähdään yhä useammin välineinä taloudellisen lisäarvon tuottamiseen. Tämä muuttaa tapaa, jolla kulttuuri ymmärretään ja arvotetaan. (Lehtonen 2014, 21.)

3.3 Taiteen tehtävistä ja päämääristä

Taiteella on monia erilaisia tehtäviä ja rooleja. Yksi näkökulma korostaa taiteen kykyä tuottaa nautintoa ja viihdyttää. Toinen näkemys korostaa taiteen roolia keskustelun herättäjänä, olemassa olevien käsitysten ja rakenteiden horjuttajana, sekä tiedon välittäjänä maailmasta ja sen tilasta. Taiteella voi myös olla tehtävänä yhteiskunnan uudistaminen ja epäoikeudenmukaisuuksien paljastaminen. Toisenlaisessa tulkinnassa taiteella ei ole erityistä tehtävää tai funktiota, vaan se tehdään

taiteen itsensä vuoksi ilman tarvetta perusteluille tai muiden tavoitteiden palvelemiselle. Merkittävimpinä taiteen tehtävinä suomalaiset pitävät viihdyttämistä ja lohdun tuomista ihmisten arkeen. Myös esteettisten kokemusten tarjoaminen koetaan merkitykselliseksi. Enemmistö väestöstä pitää melko tärkeinä taiteen tehtävinä myös ihmisten yhdistämistä yhteisten kokemusten kautta, hyvinvoinnin edistämistä ja tunnelukkojen avaamista. Keskeiseksi nähdään myös taiteen kyky kuvata maailmaa sellaisena kuin se on. Yhteiskunnallisiin epäkohtiin puuttuminen ja vakiintuneiden rajojen rikkominen saavat kannatusta lähes puolelta kansalaisista. Useimpien mielestä ei ole kovin merkityksellistä, että taide esittelee yhteiskunnallisia tai esteettisiä ihanteita, tuottaa taloudellista lisäarvoa tai tarkoituksellisesti ärsyttää yleisöä. On kuitenkin vain hyvin vähän ihmisiä, jotka eivät näe taiteella juurikaan tärkeitä tehtäviä ja tämä pieni ryhmä koostuu pääasiassa niistä, jotka eivät osallistu kulttuuritapahtumiin ja kuluttavat kulttuuria passiivisesti. (Suomen Kulttuurirahasto 2013.)

Taiteen tehtävänä ei ole ainoastaan tarjota viihdettä, vaan se toimii myös filosofisena, poliittisena ja yhteiskuntakriittisenä pohdintana. Taide kurottautuu kohti elämän tärkeimpiä, arkaluonteisimpia ja kiistanalaisimpia kysymyksiä, kuten miten elää ja miksi elää. Taiteen erityispiirre on sen kokonaisvaltaisuus. Taiteellinen pohdinta kattaa niin sanallisen kuin sanattoman ajattelun, rationaalisen ja tunteellisen, jopa ruumiillisen tiedonmuodostuksen. Taide on riippumatonta, sillä sen olemassaolon palkkio on sen itsensä luomisessa. Kuitenkin taiteen ulkoista vapautta ohjaavat erilaiset tekijät, kuten raha ja lainsäädäntö, jotka määrittelevät taiteelle tilan ja tuen sen ääneen ajattelulle ja pohdiskelulle. (Mäki 2009, 70–71.)

Taiteen luonteeseen ja tehtäviin liittyy useita erilaisia näkemyksiä ja määritelmiä. Monien mielestä taiteen tulisi sopivasti rajautua johonkin tiettyyn muottiin, jotta se olisi helpommin ymmärrettävissä ja suojattavissa näennäistaiteelta. Kuitenkaan tämä ei ole välttämättömyys, ja ehkä parempi kysymys onkin, mitä tapahtuu, kun jokin alkaa saada taiteen leiman. Millaisia ajatuksia, oivalluksia ja nautintoa silloin syntyy? Ei varmasti ole yksiselitteistä vastausta taiteen tehtävälle, ja määritelmiä on lukuisia. (Mäki 2017, 45–46.) Tärkeää on huomioida, että kun keskustellaan taiteilijoiden kokemuksista ja heidän taiteelleen antamista merkityksistä, totuuden kriteeri perustuu yksinomaan taiteilijan ja taiteen kokijan henkilökohtaiseen elämykseen. Taiteen tiedollinen ulottuvuus muodostuu taiteilijalle ja kokijalle moniaistisesti, kaikkien aistien välityksellä. Taiteen tuloksiin ei voi saavuttaa täydellistä yksimielisyyttä, samoin kuin tieteellisessä tiedon tuottamisessa. Jokainen kykenee tavoittamaan todellisuudesta vain sen, minkä hänen oma näkemyksensä sallii. (Venkula 2003, 35.) Venkula tiivistää hienosti ajatuksen, siitä mikä taiteessa lopulta on keskeisintä sanoessaan, että se olevan jotain sanoin kuvaamatonta (Venkula 2003, 44).

Teemu Mäki jakaa taiteen tehtävän neljään osaan; nautintoon, keskusteluun, viisauteen ja tunne-elämän voimistamiseen sekä monipuolistamiseen. Nämä neljä kohtaa eivät ole erillisiä asioita, vaan ne liittyvät toisiinsa kiinteästi ja vaikuttavat toinen toisiinsa. (Mäki 2017, 43–153.)

Nautinnon hän jakaa edelleen kahteen osaan. Suosittuun eskapismiin, pakoon todellisuudesta, jota Mäki vertaa vain torkkupeitoksi ja tikkariksi, jota hän pitää useasti vahingollisena. Toinen nautinnon osa ilmenee todellisuudenmukaisessa, kriittisessä taiteessa, joka haastaa ja houkuttelee ihmisen kohtaamaan sekä omat että yhteiskunnan ongelmat ja herättää pohdiskelemaan arvoja ja elämän merkityksellisyyttä. Vaikka nämä kaksi puolta näyttävät erillisiltä, ne kietoutuvat myös yhteen. Ratkaisevaa tekijää ei määrittele vain taiteilijan tarkoitusperät, vaan keskustelu, joka syntyy teoksen ympärillä. (Mäki 2017, 47–60.)

Toinen tehtävä on keskustelun sytyttäminen, jossa luodaan keskustelunherättämistä. Äärimilleen vietynä se voi näyttäytyä tyhjinä teoksina, jotka silti onnistuvat tehtävässään. Niissä ei silloin ole viestiä, viisautta, tietoa tai suurempaa esteettistä antia, mutta ne voivat pysäyttää ja hätkähdyttää yleisön ja synnyttää keskustelua. Tällöin oivaltaminen, tiedostaminen ja viisastuminen on keskustelijoiden vastuulla, kun taitelijan kontribuutio on vain tuottaa ärsyke. Pelkkä keskustelu saattaa olla kuitenkin huono asia, mikäli kuuntelu ja kriittisyys unohdetaan. Keskustelunherättämistä ei ota kantaa ja ehkä osin välttelee vastuuta, eikä sellainen välttämättä johda päätöksiin tai tekoihin. Tämä tehtävä laajenee myös erilaisiin alakategorioihin, kuten hämmentämisen taiteeseen, joka estää tylsistymistä ja herättää provokaatioita sekä houkuttelee keskustelemaan ilman selkeää aihetta, jonka taitelija tuo esille, ja osallistavaan taiteeseen, joka pyrkii edistämään vuorovaikutusta. (sama, 60–83.)

Kolmas taiteen tehtävistä, jota Teemu Mäki pitää kaikkein tärkeimpänä, on viisauden tavoittelu, joka tarkoittaa, että parhaimmillaan taide on filosofian ja politiikan erityisen joustava, laajennettu ja kokonaisvaltainen muoto. Näin taide ei ole ainoastaan kysymysten esittäjä vaan myöskin kysymyksiin vastaaja, joka voi olla erityisen hyvä menetelmä vastata kysymyksiin: ”Miten pitäisi elää, miksi pitäisi elää ja mitä on hyvä elämä?” Tällä tavalla taide laajentaa käsitystä ihmisestä ja itsestämme. (sama, 84–121.)

Taiteen neljäs tehtävä on tunne-elämän kehittäminen, mikä johtaa myötätuntoisempaan ja nautinnollisempaan ihmiseen. Mäki jakaa tunne-elämän kehittämisen kahteen osaan. Ensinnäkin on

tunne-elämän välineellinen ja moraalinen kehittäminen, mikä tarkoittaa pyrkimystä tiedostaa omat tunteemme ja niiden syvemmät syyt, sekä oppia hallitsemaan tunne-elämäämme tämän itsetunteuksen avulla. Tietoisuuden ja ymmärryksen lisääminen tunne-elämästä ja sen tietoinen ohjaaminen on Mäen mukaan yksi tärkeimmistä tavoitteista taiteessa. Toisaalta tunne-elämän itsetarkoituksellinen ja moraaliton kehittäminen ei tarkoita pelkästään tunteiden ylikorostamista, vaan pyrkimystä laajentaa ja monipuolistaa kokemusmaailmaamme mahdollisimman paljon. Se tarkoittaa myös pyrkimystä pitää kaikki tunnetilat itsessämme elävinä ja käytettävissä. Tätä Mäki kutsuu tunne-elämän venyttelyksi, joka tuo nautintoa erilaisista tunnetiloista. (Mäki 2017, 121–153.)

4 HAASTATTELUIDEN YHTEENVEDOT

Tämä luku sisältää haastatteluiden yhteenvedot, jokaisesta haastattelusta erikseen, joiden avulla saa paremman käsityksen haastatteluiden sisällöstä. Sen lisäksi, että tuon haastateltavien äänen ja näkemykset esiin, jaan myös omia haastatteluissa heränneitä ajatuksiani. Haastattelut löytyvät kokonaisuudessaan Mika Oulun Taidetreffit podcastista osoitteesta:

<https://open.spotify.com/show/46vJ3XE7FgnOfV1mX6sHnb?si=ed226cfd8b3041c4>

4.1 Lavarunouden ytimessä - Lajune

Lavarunous on suullisesti ilmaistua runoutta, lyriikkaa ja monipuolista tarinnankerrontaa, jota esitetään yleisölle, sekä paljon tämän määritelmän ulkopuoleltakin. Se voi sisältää teatraalisia performanssiesityksiä ja olla hyvinkin koskettavaa ja viihdyttävää. Lavarunouden tyyllilajeja onkin lukuisia, ja on vaikeaa tarkasti määritellä, mikä kuuluu lavarunouden piiriin ja mikä ei. Festivaalitapahtumien lisäksi lavarunoutta on mahdollista kuulla moninaisissa tilaisuuksissa ja tapahtumissa, joista tyypillisimpiä ovat open mic -tilaisuudet, joissa osallistujat esittävät omia runojaan. (Heikkilä 2022.)

Kulttuurin tekemisen ja taiteen pariin on monenlaisia reittejä. Joku voi nuorena tehdä laittomasti graffiteja ja tägejä väärin paikkoihin. Usea kokeilee erilaisia musiikillisia asioita kavereiden kanssa, ehkä haaveena on maailman maineeseen nousevan rokkibändin jäsenyys tai ura rap-tähtenä, joka kritisoi yhteiskuntaa. Toisinaan voi Kalevalan runon poljento ja kannustava opettaja saada nuoren, joka ei tunnilla onnistu keskittymään, hyppäämään lavarunouden maailmaan. Tämänkaltainen tapahtuma voi olla alkusysäys jollekin suuremmalle. Ehkä, joku päätyy muuttamaan maailmaa taiteellaan. Kenties näin kävi omalla tavallaan myös Aki Lajuselle, joka tekee lavarunoutta taitelijanimellä Lajune. Jaksossa Lavarunouden ytimessä – vieraana Lajune, perehdyimme lavarunouteen ja siihen mitä lavarunous voi tekijälleen antaa ja mitä se voi tuoda elämään niin tekijälle kuin koki-jallekin. (Heikkilä 2022.)

Hei hei hei, voisiko Aki lukea taas ääneen. Ja mä pääsin hetkeksi aikaa olemaan semmoinen vähän lempilapsi siellä. Sen monien vuosien kauhukakarana olemisen jälkeen (Lajunen 2022).

Halu ja rohkeus esiintyä ei kaikilla ole luontaista ja synnynnäistä, mutta sitäkin voi oppia. Kun esiintyy muille ja altistaa itsensä kritiikin kohteeksi, se voi olla jännittävyyden lisäksi hyvinkin pelottavaa.

Uskalluksesta laittaa itsensä alttiiksi voi kuitenkin seurata myös kehuja, jolloin itseluottamus kasvaa. Näin kävi myös Akille, kun hän ensimmäisellä lavarunokeikallaan voitti haastavan yleisön puolelleen ja sai aplodit. (Heikkilä 2022.)

Aki kertoo, että lavarunon kirjoittaminen on ajatusten tiivistämistä ja kuitenkin hyvin vapaata verrattuna perinteisten runojen kirjoittamiseen. Ei tarvitse pohtia loputtomiin, mitkä kirjaimet ovat isolla alkukirjaimella ja onko piste tai pilkku oikealla kohdalla. Tämä voi olla vapauttavaa, jolloin omat tunteet ja ajatukset saavat vapaasti virrata. Saattaa syntyä keino, jonka avulla löytää itsestään uusia puolia ja ehkä jopa herkkyyttä, jota ei välttämättä ollut itsessään havainnoinut tai tiedostanut olemassa olevaksi. (Heikkilä 2022.)

Mikä tää on tämmöinen joku jätevesiputken pää, mikä niinku tursuttaa kaiken jonkun pakottavan ulos (Lajunen 2022).

Aki sanoo, että kirjoittamalla tekstejä voi oppia ymmärtämään itseään, käsittelemään epäonnistumisia ja jopa ymmärtämään usein niin monimutkaisia ihmissuhteita. Tai se voi auttaa silloin, kun tuskailee eksistentiaalisen kriisin parissa ja miettii kuka minä olen ja miksi minä en ole normaali, kuten muut. Lavarunouden tekstien kirjoittaminen tarjoaa mahdollisuuden tarkastella asioita eri näkökulmista ja väylän tutkia omia tunteitaan. Lavarunoissa voidaan käsitellä erittäin rankkoja asioita, joista ei välttämättä tulisi muuten puhuttua. Asiat saavat uudenlaista perspektiiviä, kun miettii minäkalaisia vaikutuksia itsekirjoitetuilla teksteillä on ja mitä muut kokevat kun esiintyy. Lajusen mielestä olisikin hyvä, jos ihmiset kirjoittaisivat enemmän. Se on hänen mukaansa todella ”tervettä” ja siinä saa kirjoitettua ”omaa päätä auki”. Kun kirjoittaa lavarunoja enemmän, myös kirjoitustaidot paranevat ja muut ominaisuudet, kuten esimerkiksi havainnointikyky, voivat kehittyä kun etsii aiheita teksteihin. (Heikkilä 2022.)

Esiintyminen antaa mahdollisuuden niin yleisölle kuin esiintyjällekin kokea tunteita monipuolisesti. Miltä tuntuukaan, kun joku yleisöstä tulee sanomaan, että esiintymisesi ja tekstisi olivat todella koskettavia. Aki sanoo, että kun sanoma osuu kuulijan aisteihin ja herkkään kohtaan, niin se voi tuoda erilaisen näkökulman tai jopa ratkaisun johonkin mietityttäneeseen asiaan. Tai mikäli joku ajattelee olevansa yksin, jonkun ongelmansa kanssa, niin voi huomata, etteivät asiat olekaan näin, kun löytää esityksen teksteistä tasoja, joihin voi samaistua. Akin mukaan lavarunous antaa mahdollisuuden esiintyä vapaasti ilman tuomitsemista. Lavarunouteen on hyvin matala kynnys lähteä mukaan, kun se ei vaadi edes musiikkia taustaksi, eikä välttämättä mikrofoniakaan. Oma ääni riittää

ja mikä tila vain toimii. Varsinaista luovuuden vaatimustakaan ei ole, sillä jokainen voi olla luova omalla tavallaan. CV:ssä ei tarvitse lukea: ”luova tyyppi”. Tapahtumat, kuten open mic, ovat kannustavia paikkoja lausua tai lukea omia runoja. Tapahtumat ovat hyvällä ja kannustavalla ilmapiirillä toimivia. Niissä ei tuomita, eikä huudella vaan annetaan esiintymisrauha. Tapahtumissa halutaan nimenomaan kannustaa ihmisiä tulemaan kuuntelemaan ja myös lukemaan itse ääneen omia tekstejä. Lavarunous voi olla oivallinen keino päästä osaksi yhteisöä, josta voi löytää uusia ystäviä. Tilaisuudet ovat paineettomia paikkoja esiintyä, joissa ei ole oikeaa mallia tehdä, vaan ennemminkin päinvastoin kannustetaan löytämään oma tapa ja tyyli kertoa. (Heikkilä 2022.)

Kaiken kaikkiaan mukavia tapahtumia (Lajunen 2022).

Lavarunous voi olla todella hyvä keino käsitellä tunteita ja traumoja ja sitä voisikin helposti käyttää jopa taideterapian muotona. Itsetuntemus kehittyy, kun ammentaa teksteihin omasta elämästä, muista henkilökohtaisista kokemuksista ja lähipiirin elämäkokemuksista, joita sitten voi pohtia useista eri näkökulmista. Aki kertoo, että itseilmaisun keinona lavarunous on erinomainen, sen mahdollistaessa kertomisen hyvinkin henkilökohtaisista asioista. Eikä näiden asioiden tarvitse olla niin sanotusti omalla äänellä kerrottuja, vaan kirjoittaja voi piiloutua lavaesiintyjän tai lavahahmon taakse. Myös asiat, joita tulee uutisista ja mitä maailmalla tapahtuu, on nekin mahdollisuus ottaa osaksi tekstejä. Eikä mitään tarvitse välttämättä sanoa suoraan, vaan asioita voi käsitellä esimerkiksi niistä kumpuavien tunteiden kautta. Lavarunouden parissa voi koko tunteiden skaalan kokea laajasti aina huumorista menetykseen, kaipuuseen ja katkeruuteen. Vihat ja pelot, kaikki tunteet ovat mahdollisia ja sallittuja. Ehkä lavarunous voi auttaa jopa masennukseen. Ainakin se kehittää sosiaalisia taitoja sekä tunnetaitoja. (Heikkilä 2022.)

Se on makea fiilis sitten kun se niinku onnistuu, niin se se on siistiä (Lajunen 2022).

Lavarunous voi auttaa identiteetin rakentamisessa ja näin ollen kouluissa voisi olla mielekästä hyödyntää lavarunoutta osana opetusta keinona itseymmärrykseen. Mitä voisi muuttua, mikäli opetus-suunnitelmaan olisi merkitty lavarunous? (Heikkilä 2022.)

Mietin että tuo ois ollut itselleen tosi mahtava, niinku just silloin yläasteella, ku ollut vaikeita aikoja silloin, niin kyllä mä jotenkin mietin, että vitsi kun olisi silloin jotenkin jo löytänyt tämän. Niin ois ollut niinku ihan mahtava. Lajunen (2022.)

Aki sanoo, että Lavarunous ja taiteet kaikinensa mahdollistavat sellaisten asioiden esille tuomisen, joista ei ehkä muuten keskustella riittävästi. On esimerkiksi mahdollisuus rikkoa perinteisiä käsityksiä maskuliinisesta ja kovasta miehestä. Tai että myös mies voi olla seksuaalisen ahdistelun kohteena. Paineet ja odotukset siitä, että täytyy olla tietynlainen, koskettavat laajoja ihmisjoukkoja. Osa näistä keskusteluista jää välillä varjoon. Lavarunous ja taide ylipäätään voi tarjota paljon muutakin kuin perinteisiä kahvipöydän keskusteluaiheita. Näin on myös mahdollista ravistella konservatiivisempia arvoja. (Heikkilä 2022.)

Sanojen voima yhdistettynä taitavaan esiintymiseen on iso. Koen, että lavarunoudella on mahdollista muuttaa yksilön elämää suurestikin. Ja yksilöistä muodostuvat yhteisöt ja näistä yhteisöistä maailma. Joten mielestäni voi sanoa, että lavarunous muuttaa maailmaa. (Heikkilä 2022.)

Ote pocastista: <https://on.soundcloud.com/k5an3>

4.2 Sinä olet aurinkotalo – Eerika Arposalo

Nykytanssija Eerika Arposalo on tehnyt pitkän uran tanssin ja kehollisuuden kanssa työskennellen, niin tanssien kuin myös tutkien tanssia ja siihen läheisesti liittyvää ruumiintietoutta. Hänen näkemyksensä taiteesta ja kulttuurista ovat syntyneet vuosien kokemuksen ja työn kautta, ja hän korostaa taiteen merkitystä yksilön hyvinvoinnille ja kehitykselle.

”Sinä olet aurinkotalo” on Mika Oulun Taidetreffien podcast -jakson nimi, johon tämä tekstiosio pohjautuu. Valitsin tuon nimen, sillä se kuvaa mielestäni hyvin jakson sisältöä. Se kuvaa hyvin mitä nykytanssi voi olla ja se kuvaa miksi ruumiintieto on tärkeää, sekä se myös kuvaa osuvasti haastateltava Eerika Arposaloo. Tuo kaunis lause on Eerikan lapsen ensimmäisellä luokalla kirjoittama lause.

Eerika kertoo, että tanssi on liikettä tilassa ja ajassa. Jotain mitä tapahtuu sisäisessä maailmassa. Eikä tanssi välttämättä ole edes se, mitä tanssista näkyy ulospäin, vaan se voi olla jotain, mitä tapahtuu tanssijan sisällä ja syövereissä. Tanssi on voimakasta tunneilmaisua, joka yhdistää tunteet liikkeeseen.

Pelokkuus, ahdistus ja himokkuus, kaikki tämä voi tulla tanssiksi. Ei ole asioita, tunteita tai sanoja, joita ei voisi pukea tanssiksi. Tanssia tehdäänkin lukemattomista erilaisista lähtökohdista. Ideoita voi kummuta eleyistä hetkistä, sanoista, tunteista tai mielenkiintoisista sattumista. Kiinnostusta osoittamalla on mahdollista löytää merkityksellisiä asioita ja hetkiä.

Yhdenlainen tapa synnyttää tanssi on aloittaa hengittäminen. Jo hengittäminen yhdistää sisäisen maailman ulkoiseen lihalliseen maailmaan. Ja kun mielessä on sitten jokin asia, jota haluaa tutkia tanssin keinoin, voi keho alkaa lähes itsestään viemään eri suuntiin. Ehkä aluksi pienin painonsiirtoin ja sitten laajemmin liikkein. Näin alkaa muodostua tanssi, jossa ruumis on tunteiden tulkki. Tanssi on yksi upea keino käsitellä ja pohtia myös omia elämäkokemuksia.

Sen lisäksi, että tanssi ja tanssitaide voi muuttaa maailmaa tanssijalle, niin voi tanssi myös muuttaa katsojan maailmaa. Tanssijan antautuessa katseelle ja katsojan seuratessa liikettä, voi syntyä vuorovaikutusta ja dialogia. Ei ole vain tanssija ja katsoja, vaan on jotain siinä välissä; jonkinlaista ajatusten tai tunnelmien vaihtoa.

Tanssia saa myös vapaasti tulkita kuten kukin itse haluaa, omalla tavallaan. Tanssista on mahdollista jäädä tunnejälki, joka voi olla hyvinkin voimakas. Tanssi voi saada nauramaan, itkemään, aiheuttaa hämmennyksen kokemuksen, tuottaa ahdistusta tai se voi ”päristä”, kuten nuoret sanovat. Tämä onkin siis varoitus. Tanssin katsominen voi herättää isoja ja aitoja tunteita laidasta laitaan. Tanssin parissa koetut hetket voivat voimaannuttaa tai kirkastaa suunnan, jota kohti haluaa edetä elämässään. Tanssi ja taide voi aiheuttaa laajoja purkauksia ja sysäyksiä yksilöissä, mutta myös jopa kansakunnallisesti, sanoo Eerika. Nykytanssi on onneksemme ottanut paikkansa tässä päivässä ja sitä arvostetaan laajasti.

Tanssitaide laajentaa normeja ja tanssin ja taiteen tarkoitus onkin luoda utopioita, joissa tuodaan esille minkälainen tämä maailma voisi olla. Tanssi voi rikkoa rajoja, luoda ja synnyttää uutta. (Arposalo 2022.)

Nykypäivänä ihmiset ovat erkaantuneet jossain määrin kehollisista kokemuksistaan, kun kiireinen yhteiskunta vaatii meitä suorittamaan enemmän ja enemmän. On jatkuva kiire. Ihmisillä on kuitenkin onneksi pakottavia tarpeita, jolloin kehollisen kokemuksen äärelle on pakko pysähtyä. Näitä ovat muun muassa vessassa käynti, syöminen tai nukkuminen. Valitettavaa on silti, että nämäkään tapahtumat eivät välttämättä ole enää sellaisia tilanteita, joissa oma ruumis tiedostetaan.

Eerikan toiveena on, että oman ruumiin äärelle pysähdyttäisiin useamminkin. Tarkasteltaisiin omaa ruumista vaikkapa kujeillen ja leikin kautta. Näin pystyy houkuttelemaan esiin mahdollisuuksia, joita oman ruumiin tiedostaminen tuottaa. Milloin sinä teit viimeksi kuperkeikan tai vaikka vain asetuit lattialle makuulle ja nousit siitä ylös? Miltä se tuntui? Aina kun haastaa oman kroppaansa, haastaa myös omia aivoja.

Omien aistimusten ja tuntemusten kanssa on mahdollista harrastaa vuoropuhelua, mikä auttaa lisäämään ymmärrystä omasta itsestä. Kun pysähtyy ruumiinsa, oman arvokkaan instrumentin äärelle, rauhoittaa hengityksen, skannaa mitä aistimuksia siitä kumpuaa ja kuuntelee minkälaisia sointuja oma ruumiin sisäinen ääni säveltää, voi se auttaa tehokkaasti yllättävissäkin asioissa. Esimerkiksi kivun lievityksessä, kuten Eerikalla tapahtui migreenin kanssa.

Eerikan mukaan ruumiin tiedostamisen ja huomioimisen aloittaminen ei tarvitse olla vaikeaa. On helppoa aloittaa ihan vaikka silittämällä itseä ja hellimällä omaa ruumistaan. Kylpeminen, saunominen ja mikä vain kullekin tuon sitä ruumiillista mielihyvää on jo askel eteenpäin. Huomion saaminen omaan ruumiiseen on erittäin hyvä alku ja näin pääsee myös kiinni tähän hetkeen, joka on juuri nyt menossa. Tällöin voi kokea aitoa läsnäoloa.

Ruumis vanhenee ja on merkityksellistä, miten elämme muuttuvan ruumiimme kanssa. Mitä enemmän ikävuosia tulee, sitä enemmän voivat keholliset kokemukset vähentyä ja se vaikuttaa myös siihen, miten maailmaa voi nähdä ja mitä ajattelee. On suositeltavaa aktiivisesti ponnistella sen eteen, että suhde omaan ruumiiseen pysyy yllä. Ei ole pakko jämähtää ja antaa kehon kutistua rusinaksi ennen aikaisesti.

Ote pocastista: <https://on.soundcloud.com/juFG9>

4.3 Valkean kaupungin musikantti – Mika Kolehmainen

Valkean kaupungin musikantin, Mika Kolehmaisena polku taiteen ja kulttuurin pariin on hyvin proosallinen. Pienenä, seitsemänvuotiaana poikana Mikan piirtäessä kotonaan tummassa Oulun illassa sattui kohdalle sähkökatko, joka keskeytti piirtopuuhat. Tietenkin se on vakava paikka, kun luova prosessi on pahasti kesken. Vähemmästäkin voi pahoittaa mieltä. Tästä syntyi ajatus, että hän piirtää koko yön, kunhan valot vain palaavat. Lopulta valot palasivat ja syntyi kuva koirasta, joka

istuu aidan päällä katsellen elämänmenoa. Samalla tuo poika ymmärsi, että juuri piirtäminen on se, mitä hän haluaa tehdä myös tulevaisuudessa ja isona.

Musiikki tuli mukaan kuvioihin ala-asteella, kun vanhemmat olivat hankkineet kotiin sähköurut, joilla Mika jo pienen hetken kuluttua soitti Emma -biisiä lennokkaasti. Näin musiikki tempaisi matkaan ja sähköurut soivat useita tunteja päivittäin. Myöhemmin Oi, Susanna -kappaletta soittaessaan, tuli Mikan ajatuksiin banjo, jota soittamalla hän arveli kappaleen kuulostavan erityisen hienolta. Banjon hän sai myöhemmin lahjaksi joulupukin tuomana. Vaikka banjo olikin unelmien täyttymys, niin ei se silti rämissyt samalla tavalla Hurriganesin musiikin tahdissa kuin kavereiden kitarat. Näin ollen kitara oli saatava.

Siitä lähtien kitara on ollut olennainen osa elämän rekvisiittaa (Kolehmainen 2023).

Tänä päivänä Mika soittaa ja tekee musiikkia Rommakko yhtyessä, joka soittaa kansanmusiikkia, folkkia tai ehkäpä folk ' n rollia, jossa on tietynlainen pelimannivivahe. Akustisilla soittimilla soitettuja kappaleita löytyy moneen lähtöön, aina vauhdikkaista ralleista kanta-aottaviin ja kaihoisiinkin tunnelmapaloihin. Kappaleet kertovat muun muassa siitä mikä elämässä koskettaa, kuten ihmiselosta ja siitä mitä korvien välissä tapahtuu kun pyritään kohti hyvää ja parempaa elämää. Keikoillansa Rommakko luo riehakasta tunnelmaa musiikilla, joka puhuttelee.

Mikan mielestä on hyvä, että taitelijat ottavat kantaa asioihin, vaikkei se välttämätöntä olekaan. Ilman taitelijoiden kanta-aottavuutta jäisi sille kentälle suuri aukko, sillä taitelijat ovat monesti erittäin humaaneja ja inhimillisiä sekä omaavat vahvat arvot. Taitelijat myöskin monesti ottavat kantaa aivan eri näkökulmista ja lähtökohdista kuin esimerkiksi poliitikot. Mikaa lähellä on erityisesti kaupunkikulttuurissa vanhan arkkitehtuurin ja rakennuskannan puolesta puhuminen. Rommakolla onkin tästä kertova kappale Valkea kaupunki. Rommakon kappaleissa on havaittavissa oveluutta, joilla voi jyrkätkin näkemykset kertoa niin, että ne on miellyttävä ottaa vastaan. Mika uskookin, että sillä tavalla näkemykset saatetaan kuulla paremmin, kuin että niitä alettaisiin takomaan nyrkillä korvaan.

Podcastissa Mika jakaa ajatuksiaan taiteen merkityksestä kertoessaan, että taiteella voi olla suuri merkitys ja mahdollisuus liikuttaa kansanjoukkoja sekä myös valta-aottavien palleja. Eihän taiteeseen muuten suhtauduttaisikaan niin suurella pelolla joissain paikoin. Mika omalla taiteellaan haluaa tuoda esille häntä lähellä olevia asioita, kuten luonnonsuojelua ja vanhan kaupunkimiljöön

säilyttämisen tärkeyttä. Taide toimii myös hyvänä keskustelun herättäjänä ja tarjoaa vaihtoehtoisia näkökulmia asioihin.

Ote podcastista: <https://on.soundcloud.com/xiKAD>

4.4 Teatterin ihmeellinen maailma – Heli Haapalainen

Oulun teatterin näyttelijä Heli Haapalainen on oululainen, pitkän upean uran tehnyt näyttelijä. Hän on erittäin karismaattinen ja voimakas henkilö, joka kykenee muuntautumaan moneksi ja pystyy helpon näköisesti välittämään asioita ja tunteita. Haastattelussa hän kertoo asioista suorapuheisesti ja rohkeasti.

Päätäväisyydellä ja sinnikkyydellä on mahdollista saavuttaa unelmia ja selittää vastoinkäymisiä. Heli sanoo tietäneensä jo neljän, viiden vanhana, että hänestä tulee näyttelijä. Tuosta tiedostamisesta muodostui hänen suunnitelmansa, jota hän toisti sinnikkäästi myöskin silloin, kun koulun opinto-ohjaajat ehdottivat muita uravaihtoehtoja, eivätkä ottaneet Helin ajatusta näyttelijäksi ryhtymisestä täysin vakavasti. Palo näyttelijäksi oli niin suuri, että Heli ei edes halunnut ottaa muita vaihtoehtoja huomioon, sillä eihän hakukertoja Teatterikorkeakouluun ole rajattu. Heli pääsi teatterikorkeakouluun, kuten arvata saattaa, mutta kaikki ei silti ollut heti kovin ruusuista. Lannistuakin olisi voinut helposti, kun häntä etelässä pidettiin Oulun murteen takia tyhempänä tai kun opetus ei vastannutkaan odotuksia. Opettajakin oli vanhemman koulukunnan edustaja, jonka käsitys näyttelijäksi kasvamisesta vastasi amerikkalaisen merijalkaväen koulutusta. Heli päätti kuitenkin kestää koulun, vaikka epäily kalvoi mieltä siitä, että mitähän tästä kaikesta seuraa. Onneksi kolmannen vuosikurssin loppupuolella tuli kutsu Helsingin kaupunginteatteriin sijaistamaan, jolloin Heli sai vihdoin kokea näyttelemisen riemua. Nyt Helillä on jo neljäs vuosikymmen näyttelijän uraa menossa.

Ja se oli jotenkin aivan mahtavaa, tämä päästä niin kun niihin teattereihin ja tajusi että no nyt mä olen siellä, että mitä minä tästä näyttelemisestä niinku olen ajatellut (Haapalainen 2023).

Teatterin voi kuvitella olevan vain sitä, että näyttelijät nousevat lavalle ja kertovat tarinoita. Mutta se on hyvin paljon muutakin. Teatteri voi auttaa silloin kun ihmiset kokevat ahdistusta ja ovat vaikeissa tilanteissa. Teatteri voi tuoda lohtua lohduttomiin tilanteisiin ja teatteri tuo ihmiset yhteen

kokemaan ja se auttaa yhteiskunnan ilmiöiden ymmärtämisessä. Teatteri peilaa ympäröivää yhteiskuntaa ja elämää sekä näyttää maailmassa vallitsevia ilmiöitä. Teatterin avulla voi oppia ihmisyyttä. Ja joskus teatteri auttaa ihan vain päästämään irti arjesta ja viihdyttää.

Yksi asia, joka tulisi Helin mielestä korjata yhteiskunnassa ja teatterissa on tasa-arvo. Hyvään suuntaan siinäkin ollaan menty, siitä mitä aiemmin oli, kun nuoremmat naisnäyttelijät arvioitiin sen mukaan, kenellä on paras takapuoli. Ja siitä kun naisten piti olla tietyn ikäisiä, näköisiä ja kokoisia, sekä suostuvaisia. Pukusovituksissa on jopa saatettu sanoa, että nyt ei saa lihoa enää yhtään. Eihän se ole meriitti, että on nuori ja kaunis. Me kaikki olemme nuoria ja kauniita jossain vaiheessa elämää ja sitten me vanhenemme, ellemme satu kuolemaan nuorena. Helin mielestä olemme kauniita ja arvokkaita vanhoinkin. Ei asiat silti vielääkään ole tasa-arvoisia ja siinä riittää vielä tehtävää. Esimerkkinä, mainittakoon ettei samasta työstä saa kaikki vielääkään samaa palkkaa.

Näytelmissä on monesti mies- ja naisoletettuja ja naisen tehtävänä on lähes aina tyttöystävänä tai vaimona tukea miestä, joka tekee sitä suurta roolia. Mies näyttelijä kuusikymppisenä on uransa huipulla ja naisen kohdalla neljäkymmentäkaksi onkin jo niin kovin vanha, jolle on vaikea löytää roolia. Onneksi iloisia ja yllättäviä poikkeuksiakin on. Jäniksen vuosi on näytelmä, jossa pääosan on aina esittänyt keski-ikäinen valkoinen mies. Oulun teatterissa sen näytteli kuitenkin Heli. Siitä tietenkin nousi pientä polemiikkaa, ja jopa muilta näyttelijöiltä kuului ihmettelyä, että mitä tämä tarkoittaa ja miksi se on tehty näin. Onko Jäniksen vuoden pääroolin Vatanen lesbo, vai mikä se on? Helin vastaus on, ettei sillä ole väliä, kun siinä on ihminen nimeltä Vatanen. Päähenkilö on ihminen, joka uupuu työssään ja päästää ratista irti. Jotta Heli pääsi näyttelemään lavalla ihmistä, piti matkata kauas Teatterikorkeakoulun ajoista.

Yleisö on se, joka saa näyttelijän työn näkyväksi ja tehdyksi. Kun menee teatteriin katsomaan näytelmää, voi kokea jotain ihmisestä välittyvää. Pääsee näkemään kuukausien työn, joka esitykseen on laitettu lukuisten henkilöiden voimin. Näyttelijät ovat opetelleet tekstejä, vetäneet useat harjoitukset, paneutuneet roolihahmoihinsa ja kaivaneet omasta itsestään sekä elämästään asioita. He ovat avanneet itsensä. Tämä sen tähden, jotta yleisö voi kokea syviä tunteita ja viihtyä. Rintaan voi tulla pakahduttava tunne, voi nauraa täysin pidäkkeettömästi, alkaa itkemään, nauramaan tai itkemään ja nauramaan yhtä aikaa. Tätä kaikkea voi kokea teatterissa käydessä.

Minun neuvoni on, että näyttelijöille on hyvä osoittaa arvostusta ja käydä kiittämässä heitä, varsinkin jos esitys on synnyttänyt jonkin tunnekokemuksen. Positiivinen ja mukava palaute on mukavaa

kuultavaa. Se ilahduttaa ja toimii palkintona näyttelijälle sekä kannustaa häntä seuraavaan hienoon suoritukseen.

Ote podcastista: <https://on.soundcloud.com/w62Gc>

4.5 Kulttuuripolitiikka – Suvi Lindén

Suvi Lindéniä haastatteleamalla pohdin, minkälaista kulttuuripoliittinen keskustelu Suomessa on ja kuinka tärkeää se on. Taide ja kulttuuri liittyy vahvasti meidän kaikkien elämään identiteettimme kautta, mutta emme siitä huolimatta aina ymmärrä sen arvoa ja tarvitsemme siitä muistutusta. Kulttuurin ja taiteen tukeminen, huomioiminen ja sen arvostuksen lisääminen on meidän kaikkien asia.

Entinen kulttuuripääministeri Suvi Lindén (kok.) kertoo Mika Oulun Taidetreffit -podcastissa kulttuurin ja taiteen merkitsevän paljon yhteiskunnalle ja myös yksilöille. Kysyessäni haastattelussa, mitä kulttuuri ja taide hänelle merkitsee, Suvi kertoo, että kulttuuri ja taide ovat kaikkein ovat hänelle tärkeimpiä asioita. Ne ovat hänellä läsnä arjessa ja mukana tekemisissään jossain muodossa päivittäin. Suvi jatkaa kulttuurin avaamista lainaten tulevaisuustutkija Markku Wileniusta; ”Kulttuurista puhuminen on samaan aikaan helppoa ja vaikeaa, sillä jokaisella on näkemys siitä mitä se on, mutta vaikeus on siinä, miten se määritellään”. Yksi tapa määritellä kulttuuria on sanoa se olevan tietyn yhteisön omaksumat ja jakamat arvot, merkityksellistämisen, viestimisen ja tekemisen tavat sekä todellisuutta jäsentävät käsitykset, uskomukset ja tietojärjestelmät. (Lenard 2020.)

Kulttuuri- ja taidepoliittista keskustelua käydään Suomessa isossa mittakaavassa ja valtakunnallisella tasolla silloin, kun valmistaudutaan vaaleihin ja päättäjille halutaan nostaa asioita tietoisuuteen. Tämän lisäksi toisinaan yksittäiset tapahtumat saattavat nousta laajaankin keskusteluun. Keskusteluiden tulisi olla mahdollisimman laajoja, jotta asiat eivät jäisi pimentoon, kuten silloin kun pienemmät piirit keskustelevat keskenään. Hyvin useasti keskustelun pääpainopiste on rahoitus ja sen kohdistaminen. Niukat voimavarat helposti lisäävät keskusteluiden vastakkainasettelua, vaikka on myös näyttöä siitä, että kun voimavarat yhdistetään, niin saadaan hyvää aikaan. Tämän keskustelun yhteydessä Lindén korostaa myös äänestämisen tärkeyttä ja että, tulee huomioida ketä

äänestää, jotta meillä on riittävästi kulttuuria ymmärtäviä henkilöitä edustettuina päättäjien keskuudessa. Keskustelu voi aluksi olla vaikka jotain pientä, josta mahdollisesti sitten kumpuaa jotain suurempaa.

Taiteen ja kulttuurin merkitys ymmärretään nykyisin mahdollisesti laajemmin kuin ennen. On käyty keskustelua siitä, miten luovuuden tukeminen parantaa ongelmanratkaisukykyä ja kuinka kulttuurilla on rooli terveyden edistämisessä. Suvi myös mainitsee Maailman terveysjärjestö WHO:n, jonka vuonna 2019 julkaiseman raportin mukaan taide voi tarjota innovatiivisia ratkaisuja monimutkaisiin terveyshaasteisiin. (Fancourt & Finn 2019.) Verrattaessa minkälaista keskustelua oli kaksikymmentä vuotta sitten, niin tänä päivänä on paremmin tutkittu ja vahvemmin tiedetään, sekä ymmärretään kulttuurin merkitys meidän jokaisen kehitykselle ja kasvulle. Sitä kautta kulttuurin arvostus ja sen merkitys on lisääntynyt. Uusi asia ei silti ole, kuinka taiteella ja kulttuurilla vaikutetaan. Kun palataan ajassa taaksepäin ja mietitään tilanteita, jolloin kansakunta on kriisin äärellä. Esimerkkinä Suomen kulta-ajan taide 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa, jolloin suomalaiset taiteen kautta nostivat barrikadeille suomalaisuuden ja itsenäistymisen tarpeen. Taiteen kautta suomalaiset kokevat suomalaisuutta. Ja taiteilijat kuvataiteen, musiikin kirjallisuuden kautta rakentavat suomalaista identiteettiä. Taide ja kulttuuri on osa sivistystämme ja kulttuuriamme, sekä identiteettiämme kansakuntana ja ihmisenä.

Nykyisellään Suomella on kansakuntana vahva oma kulttuuri-identiteetti ja paikka Euroopassa, jota hyvä koulutusohjamme tukee ja vahvistaa. Kulttuurin ja taiteen tukeminen rahallisesti edesauttaa hyvinvointia ja lisää verovarvoja, kuten jo tehdystä työstä voidaan havaita. Tätä työtä tulee lisätä myös jatkossa. On myös tärkeää, että kuntien työtä kulttuurin ja taiteen parissa edistetään. Tämä on ehto, jotta meillä on jatkossakin elinvoimaisia ja kulttuurillisesti rikkaita kuntia. Nämä asiat nousivat esille niin Taiteen ja kulttuurin barometristä kuin myös Suvin puheissa. (Ruusuvirta ym. 2020,35.)

Taide ja kulttuuri on osa sivistystämme ja kulttuuriamme, sekä identiteettiämme kansakuntana ja ihmisenä (Lindén 2023).

Näihin Suvin ajatuksiin on helppo yhtyä. Olisiko kansallisia ja yksilöllisiä identiteettejä lainkaan ilman taiteita ja kulttuuria. Ei varmastikaan. Tämä on olennainen osa sitä mitä kulttuuri on.

Oma kokemukseni on, ettei kulttuuripoliittista puhetta kovin laajasti käydä tai tuntuu, että se jää jotenkin pimentoon niin mediassa kuin muutenkin. Ehkä se helposti mielletään asiaksi, joka ei ole niin tärkeä kuin muut asiat. Uskon kuitenkin, että keskustelua tarvitaan ja sitä on lisättävä. Haluan ainakin omalta osaltani olla mukana tässä keskustelussa ja herättää ihmisiä huomaamaan kulttuurin ja taiteen tärkeyden. Toivon myös, ettei keskustelun aina tarvitsisi mennä siihen, miten kulttuurin ja taiteen arvoa voitaisiin paremmin mitata. Uskon, että sen huomaa myös ihan kokemalla ja osallistumalla.

On mielestäni erittäin tärkeää saada lisättyä yhteistyötä kuntien ja taiteilijoiden välillä ja edesauttaa kuntien vahvan kulttuuri-identiteetin syntymistä jo siitä syystä, että kunta voi säilyttää elinvoimaisuutensa. Pienimmissä kunnissa tähän on syytä panostaa toden teolla, sillä muuten nämä väistämättä kuihtuvat. Niin tärkeässä ja keskeisessä osassa koen taiteen ja kulttuurin olevan meidän kaikkien elämäämme.

Ote podcastista: <https://on.soundcloud.com/tghhW>

5 TULOKSET

Seuraavassa käydään läpi aineistoa peilaten sitä tutkimuskysymyksiin: a) Miten lapsuuden taidekokemukset vaikuttavat aikuisiän suhteeseen taiteeseen? b) Mitä mieltä haastateltavat ovat luovuuden synnystä ja kehittymisestä? c) Mitkä ovat taiteen päämäärät ja tehtävät? d) Millainen vastuu taiteilijalla on teoksistaan ja niiden vaikutuksesta yleisöön?

5.1 Taidekasvatuksesta

Lapsuuden taidekokemukset vaikuttavat aikuisiän taidesuhteeseen

Kasvatukseen ja lapsuuden muistoihin liittyen haastateltavat kertoivat heidän varhaisimmista kokemuksistaan taiteen ja kulttuurin parissa. Haastatteluissa esiin nousseet näkemykset ovat yhteneviä siinä, että kaikki haastateltavat korostavat lapsuuden merkitystä taiteelle. Haastateltujen mukaan lapsuudessa koetut muistot ovat vaikuttaneet ja muokanneet heidän suhdettaan taiteeseen.

Haastatteluista käy myös ilmi, että kaikilla haastateltavilla on vahvoja ja tunnepitoisia muistoja lapsuudestaan, jolloin taide on koskettanut heitä tavalla tai toisella. Haastatteluissa korostetaan taidekasvatuksen merkitystä sekä koulussa että kotona. Haastateltavien mukaan taidekasvatus auttaa kehittämään luovaa ajattelua ja ilmaisukykyä sekä lisää ymmärrystä erilaisista kulttuureista ja maailmankatsomuksista. Haastatteluissa mainitaan myös, että taide voi olla tärkeä keino käsitellä vaikeita asioita ja tunteita. Taide voi myös kerrotun perusteella auttaa ymmärtämään maailmaa paremmin ja näkemään asioita uusista näkökulmista. Näkemykset tukevat ja vahvistavat jo tutkittua tietoa.

Oli mielenkiintoista huomata kuinka Kalevala ja sen merkitys nousi esille haastatteluissa useammin kuin kerran. Esimerkiksi Aki Lajuselle oli hyvin merkittävää, kun äidinkielen opetuksessa käytiin läpi Kalevalaa, jonka runon poljento sai hänet kiinnostumaan runoudesta ja oli siten osana sysäämässä häntä kohti lavarunoutta. Tämä osoittaa, että varhaiset kokemukset erityisesti merkittävistä taiteen teoksista voivat vaikuttaa vahvasti yksilön myöhempään suhteeseen taiteeseen. Huomion arvoiseksi koen myös, kun Eerika Arposalo korosti haastattelussa taidekasvatukseen liittyen historian

ja taiteellisuuden sekä tunneperäisen maailman korostamista ja esille nostamista ennen kuin ale-
taan opettelemaan teknisiä asioita. Suvi Lindén toi esille kuinka hienoa, hyvää ja laadukasta Suo-
men taidekasvatus on. Tästä huolimatta hän totesi, että siinä silti on myös parannettavaa. Vastauk-
sista voi päätellä, että lapsuuden taidekokemukset vaikuttavat aikuisiän suhteeseen taiteeseen.
Ajatuksia herättää, minkälaisia taidekasvatusmenetelmiä kotona voitaisiin hyödyntää ja kuinka tai-
deopetusta tulisi mahdollisesti kehittää.

Taidekasvatuksen merkitystä ei voi aliarvioida. Haastattelut osoittavat, että lapsuuden taidekoke-
mukset muokkaavat aikuisiän suhdetta taiteeseen, minkä vuoksi laadukas taidekasvatus on tär-
keää. Haastateltavien näkemykset vahvistavat jo tutkittua tietoa siitä, että taidekasvatus tarjoaa
lapsille ja nuorille erittäin arvokkaita taitoja. Haastattelut osoittavat, että lapset ja nuoret voivat
saada taiteen avulla paremman kuvan itsestään ja ympärillä olevasta maailmasta, sekä kannus-
tusta sosiaaliseen vuorovaikutukseen.

Haastateltavien mielipiteet taidekasvatukseen liittyen vahvistivat kirjallisuuden kertomaa. Taide-
kasvatuksen merkitystä ei voi väheksyä ja siihen tulee kiinnittää paljon huomiota. Se on tärkeää
yksilön hyvinvoinnin kannalta ja mahdollistaa paremman yhteiskunnan.

5.2 Luovuudesta

Luovuus syntyy mielikuvituksen vapaudesta

Luovuudesta keskusteltaessa haastateltavat kertoivat mitä luovuus on, suhteestaan luovuuteen ja
näkömukseja luovuuden ruokkimisesta ja valjastamisesta. Haastateltavien mukaan luovuus on usein
sisäsyntyistä ja tulee luonnostaan, mutta sitä voi myös kehittää.

Eerika Arposalo totesi upeasti luovuudesta, että se on sitä, kun A ja B laitetaan yhteen ja katsotaan
räjähtääkö. Yhdistetään asioita, jotka eivät lähtökohtaisesti kuulu yhteen. Luovuudessa siis tarkas-
tellaan asioita erilaisista perspektiiveistä ja pyritään huomaamaan sellainen tekijä, jonka yhtälöstä
voi muuttaa, jotta se muuttaa koko maailman.

Haastatteluissa mainitaan erilaisia tapoja ruokkia ja valjastaa luovuutta. Esimerkiksi työpajat ja
kurssit voivat auttaa kehittämään omaa luovaa ajattelua ja ilmaisukykyä. Haastatteluissa mainitaan

myös, että ympäristöllä on suuri merkitys luovuuden kehittämisessä. Inspiroiva ympäristö voi auttaa löytämään uusia ideoita ja näkökulmia. Eerika myös kyseenalaisti kysymystäni, jossa kysyin, miten luovuus voidaan valjastaa. Hänellä oli todennäköisesti taustalla ajatus taiteen itseisarvoisuudesta.

Mika Kolehmainen kertoo, että mikäli saa pidettyä lapsuuden luovuuden lähellä itseään niin silloin on myös lähellä sitä luovuutta, jolla aikuisenakin voi luoda. Kun ajattelee luovaa lasta, niin eihän lapsikaan pakota luovuuttaan mihinkään muotoon. Lapsi ei välttämättä odota mitään, eikä pyri mihinkään, vaan hän on ikään kuin kanava, joka luovuuden tullen on valmis leikkimään sen luovuuden kanssa.

Haastatteluissa korostetaan myös sitä, ettei luovuutta voi kontrolloida täysin itse. Luova ajatus tai idea voi tulla mieleen milloin tahansa, muttei sitä voi pakottaa esiin. Tärkeää onkin antaa aikaa omalle mielikuvitukselle ja antaa sen viedä minne se haluaa. Taiteilijoiden mukaan luovuus on tärkeä osa taiteen tekemistä, ja se voi auttaa ilmaisemaan itseään paremmin. Luovuus voi myös auttaa löytämään uusia tapoja ratkaista ongelmia ja kehittää uusia innovaatioita.

Mielenkiintoista oli huomata Suvi Lindénin kertovan asiasta hieman eri näkökulmasta, jolloin myöskin eri asiat nousivat esiin. Erityisesti luovuuden tuotosten mittaaminen korostui hänen puheissa. Hän totesi, että kun luovuuden ruokkimisen hyötyjä lasketaan ja mitä enemmän niitä pystytään osoittamaan, niin sitä helpompaa on asialle saada ymmärrystä ja rahoitusta. Ja mikäli niitä hyötyjä ei voida jollain konkreettisella tavalla avata, silloin ne usein jäävät pienemmälle huomiolle kuin muut asiat. Hän myös nosti esiin luovien alojen työntekijöiden turvaverkon puutteellisuuden.

Kirjallisuudesta ei löytynyt yhtenevää mielipidettä luovuudesta, mutta taiteilijoiden näkemys vaikuttaa poikkeavan suuresti siitä, kuinka liike-elämän edustajat näkevät ja kokevat luovuuden. Tämä sama ilmiö tuli esille myös haastatteluissa, kun verrataan poliitikon näkemystä siihen, kuinka taiteilijat ajattelevat asiasta.

5.3 Taiteen päämääristä, tehtävistä ja vastuusta

Taide vaikuttaa monipuolisesti yhteiskuntaan ja yksilöihin

Haastatteluissa keskusteltiin myös taiteilijan vastuusta teoksistaan ja niiden vaikutuksesta yleisöön. Haastatteluissa korostuu, että taiteilijalla on vastuu teoksistaan ja niiden vaikutuksesta yleisöön. Taiteilijan tulee olla tietoinen siitä, millaisia viestejä hän välittää teoksillaan ja millaisia vaikutuksia ne voivat saada aikaan. Taiteilijalla on myös vastuu siitä, että hänen teoksensa eivät loukkaa ketään tai aiheuta haittaa yleisölle.

Haastatteluissa mainitaan myös se, että taide voi olla provokatiivista ja herättää voimakkaita tunteita. Tällöin taiteilijalla on erityinen vastuu siitä, että hänen teoksensa eivät aiheuta fyysistä tai henkistä vahinkoa kenellekään. Taide voi kuitenkin myös auttaa käsittelemään vaikeita asioita ja herättää keskustelua yhteiskunnallisista kysymyksistä.

Haastatteluissa mainitaan myös se, että taiteilijan vastuu riippuu osittain siitä, millaisesta taiteesta on kyse. Esimerkiksi poliittisesti latautuneessa taiteessa taiteilijalla voi olla suurempi vastuu kuin abstraktissa taideteoksessa. Taiteilijan vastuu riippuu myös siitä, millaiselle yleisölle teos on suunnattu.

Suvi Lindénin ajatukset aiheesta olivat erittäin mielenkiintoisia. Hän mainitsi lait, joiden mukaan on toimittava ja myös asioista, joita ei voi itse hyväksyä ja ymmärtää viitaten Teemu Mäen kohua herättäneeseen kissavideoon. Hän toteaa, että kun raja on häilyvä, niin jokaisen taiteen tekijän pitää itse miettiä missä tuo raja on ja minkälainen on oma etiikka.

Poliittisesti ja uskonnollisesti latautuneet pilapiirroukset nousivat esiin useasti, kun puhuttiin taiteen vaikutuksista. Suvi Lindén totesi niistä, että ainakin ne herättävät keskustelua. Hän sanoi myös, että taiteilija voi olla hyvinkin rohkea, kun laittaa jopa oman elämänsä likoon, halutessaan tehdä tietynlaista taidetta. Kaikki kun eivät välttämättä tehtyä taidetta kuitenkaan ymmärrä ja toisinaan maailma voi olla hyvinkin vihamielinen. Myös hänen poliittikkotaustansa nousee mielestäni esille hänen todetessaan, että on hyvä asia, kun meillä Suomessa ei pyhiä kirjoja saa polttaa ja että meillä kunnioitetaan toisten uskontoja ja uskon merkkejä. Tämä kommentti liittyi kyseisellä hetkellä käytyihin NATO-keskusteluihin, joiden aikana Ruotsissa poltettiin Koraani ja protestoitii Turkin hallintoa vastaan.

Suvi vastasi myös kysymyksen siitä, kumpi pystyy enemmän vaikuttamaan maailmaan, taiteilija vai poliitikko. Hän päätyi ajattelemaan, että ainakin isossa kuvassa taiteilija voi vaikuttaa enemmän. Taideteoksella taiteilija voi saada aikaan jotain niin pysyvää, että se kestää vuosisatoja.

Mika Kolehmainen kertoo myös, kuinka taiteella on iso merkitys ja mahdollisuus liikuttaa kansanjoukkoja ja horjuttaa valtaapitävien asemia, ja näin herättää päättäjissä suoranaista pelkoa joissain osissa maailmaa. Hän myös huomauttaa erilaisesta tulokulmasta, jota käyttää omassa taiteessaan. Ovelalla taiteella voi tuoda jyrkätkin näkemykset esiin ja kertoa ne niin, että ne on mukava ottaa vastaan. Hän ajattelee, että sillä tavoin näkemykset saavat enemmän tilaa, kuin jos niitä alettaisiin ”takomaan nyrkillä kuulijoille”.

Taiteen vaikutuksia yhteiskuntaan ja ihmisiin käydään läpi haastatteluissa laajasti ja hyvin selvästi tulee esiin, että taiteella voi olla valtavia seurauksia yhteiskunnassa. Taide voi herättää keskustelua tärkeistä aiheista ja auttaa ihmisiä näkemään maailman eri tavalla. Taide voi myös muuttaa ihmisten asenteita ja käyttäytymistä, sekä vaikuttaa yhteiskunnallisiin rakenteisiin.

Haastateltavat mainitsevat, että taiteilijalla ei ole pakkoa ottaa kantaa, vaan taidetta voi tehdä monista erilaisista lähtökohdista. Vaikka eri haastateltavat mainitsevat erilaisia näkökulmia, yhteinen johtopäätös on, että kantaaottavuus kuuluu taiteeseen, joskin taiteilijalla on aina vapaus valita lähtökohdansa. Jokaiselta haastatellulta taiteilijalta löytyi myös selkeitä asioita, joiden puolesta he haluavat ottaa kantaa. Lajusella se liittyi muun muassa miehille luotuihin paineesiin ja odotuksiin, joissa miehen täytyy olla tietynlainen. Hän kokee, että tämän kaltainen keskustelu jää välillä varjoon. Hän haluaa tuoda näkyviin niitä asioita, joka eivät ole osa jokapäiväistä kahvipöytäkeskustelua.

Arposalolla on kiinnostus muuttaa taiteen rakenteita kestävämmiksi ja uusien taiteilijoiden kasvua tukevaksi. Hän haluaa tuottaa sallivampaa, luovempaa ja taiderikkaampaa maailmaa ja vastustaa rohkeasti epäoikeudenmukaisuutta. Kolehmainen toteaa kantaaottavuuden tärkeydestä upeasti, että jos taiteilijat eivät ottaisi kantaa mihinkään, niin tällöin jäisi iso aukko kantaaottavuuden kentälle. Hän ottaa kantaa ympäristöasioiden ja vanhan kaupunkimiljöön säilyttämisen puolesta. Haapalainen taas nostaa kantaaottavuudesta tärkeän asian esille todetessaan, että taiteen keinoin voi tuoda asioita helpommin lähestyttäväksi ihmisille ja välittää uutta tietoa asioista. Hän itse ottaa kantaa tasa-arvon puolesta.

Haastateltavat kertovat, että taiteella voi olla monenlaisia päämääriä. Yksi tärkeimmistä päämääristä on henkilökohtainen tarve ilmaista itseään ja luoda jotain uutta. Taide voi auttaa taiteilijaa käsittelemään omia tunteitaan ja ajatuksiaan, sekä löytämään uusia tapoja ilmaista itseään. Toinen tärkeä päämäärä on yleisön viihdyttäminen ja elämän rikastuttaminen. Taide voi tarjota ihmisille uusia kokemuksia ja näkökulmia, sekä auttaa heitä ymmärtämään maailmaa paremmin. Taide voi myös auttaa ihmisiä käsittelemään vaikeita asioita ja herättää keskustelua yhteiskunnallisista kysymyksistä.

Haastatteluissa mainitaan myös taiteen mahdollisuudesta olla poliittista ja kantaaottavaa. Taiteilijalla voi olla halu vaikuttaa yhteiskuntaan teoksillaan ja herättää keskustelua tärkeistä aiheista. Poliittisesti latautunut taide voi auttaa ihmisiä näkemään maailman eri tavalla ja herättää heidän tunteitaan.

Lajunen sanoo, että vaikka jokin taideteos ei ikinä kokisi päivänvaloa, ei siihen silti voi soveltaa ajatusta, onko puu kaatunut, jos kukaan ei näe. Taideteos on tehty vaikkei sitä olisi julkisesti esitetty ja pelkästään jo henkilökohtainen asioiden käsittely voi olla yksi taiteen päämääristä. Tämä sama ajatus nousi myös muiden haastateltavien kanssa esiin.

Lajunen kertoo yhdeksi esimerkiksi taiteen päämääristä omansa, jossa hän haluaa tänä sosiaalisen median täyttämänä aikakautena tarjota ihmisille tilaisuuden pysähtyä. Taiteen päämäärät voivat olla hyvin moninaisia, mikä ilmenee, kun tarkastellaan aiemmin kerrotun vastapainona Arposalon sanomaa. Hän sanoo, että taiteen yhtenä päämääränä on muuttaa maailmaa ja luoda utopioita. Myös hän mainitsee, että taiteen päämääränä on edellisen lisäksi tuo henkilökohtainen ja sisäinen kokemus ja sen sanoittaminen ulkoiseen muotoon.

Kolehmainen ilmaisee osuvasti taiteen päämääristä toteamalla taiteen olevan epäilemättä yksi niistä tekijöistä, joka rikastuttaa elämäämme vastaten tunteisiin ja kysymyksiin, jotka ovat olennaisesti sidoksissa ihmisen olemassaoloon. Siihen mitä ”päässä pyörii”. Haapalainen tiivistää tämän hyvin kertoessaan, että taiteen tehtävänä on saada ihmiset ajattelemaan.

Taiteen päämäärät ja tehtävät vaihtelevat haastateltavien näkemysten mukaan. Taide voi olla henkilökohtainen ilmaisukanava, viihdyttävä tai herättävä kokemus, poliittinen ja kantaaottava ilmaisu,

kulttuurin ja perinteiden vaalija, sekä opettava ja kasvattava tekijä. Taide voi liikuttaa ihmisiä, herättää tunteita, laajentaa ajattelua ja luoda yhteiskunnallista keskustelua. Se voi myös tarjota uusia näkökulmia ja auttaa ihmisiä ymmärtämään maailmaa paremmin.

Taiteen päämääristä ja tehtävistä ja vastuusta puhuttaessa sekä kirjallisuuden ja haastatteluiden perusteella on selvää, että taiteella voi olla hyvin merkittäviä vaikutuksia niin yksilötasolla kuin yhteiskunnallisestikin. Taiteen päämäärät ja tehtävät koettiin moninaisiksi haastateltavien toimesta, mikä myös kirjallisuudessa toistuu.

6 POHDINTA

Tämä tutkimus tarjoaa syvällisen ja monipuolisen näkökulman kulttuurin ja taiteen vaikutuksiin yhteiskunnassa. Pitkäkestoiset podcast-haastattelut ovat toimineet tutkimuksen perustana, ja niiden avulla on voitu kuulla taiteilijoiden ääntä, saada selville heidän näkemyksiään ja tulkintojaan, sekä ymmärtää heidän rooliaan ja vastuutaan taiteen luomisessa ja vaikutuksessa yleisöön.

Tutkimuksessa keskityttiin lapsuuden taidekokemusten vaikutukseen aikuisiän suhteeseen taiteeseen, luovuuden synnyn ja kehittymisen kysymyksiin, taiteen päämääriin ja tehtäviin, sekä taiteilijoiden vastuuseen teoksistaan ja niiden vaikutuksesta yleisöön. Tutkimuskysymyksiä lähestyttiin haastatteluiden avulla, joissa taiteen ja kulttuurin parissa toimivista henkilöiltä kerättiin monipuolista tietoa ja näkemyksiä.

Tutkimuksen merkitys on moninainen. Ensinnäkin, se tarjoaa arvokasta tietoa taiteilijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten näkemyksistä ja kokemuksista. Tämä tieto voi palvella taiteen ja kulttuurin alan kehittämistä sekä auttaa ymmärtämään, miten taide vaikuttaa yksilöihin ja yhteiskuntaan. Lisäksi tutkimus nostaa esiin kysymyksiä taiteen roolista ja merkityksestä, mikä on erityisen ajankohtaista, kun kulttuurin ja taiteen arvostus ja resurssit voivat olla uhanalaisia (Rautiainen-Keskustalo 2015, 86-87).

Haastateltavien kokemukset ja mielipiteet ovat mukailleet aiempaa tutkittua tietoa suurelta osin ja ovat olleet yllättävän yhteneväisiä, vaikka eroavaisuuksiakin esiintyi. Nämä eroavaisuudet voivat johtua yksilöllisistä eroista, erilaisista taustakokemuksista tai myös siitä, että taiteen ja kulttuurin ala on monimuotoinen ja muuttuva.

Tutkimuksen tulokset tarjoavat monia oivalluksia ja johtopäätöksiä. Lapsuuden taidekokemukset vaikuttavat merkittävästi aikuisiän suhteeseen taiteeseen. Ne voivat ruokkia luovuutta, innostusta ja kiinnostusta taiteisiin. Luovuuden synnyn ja kehittymisen kysymyksiin liittyen oli havaittavaa, että taiteellinen inspiraatio voi syntyä monista eri tekijöistä ja prosesseista, ja luovuutta voidaan kehittää ja vaalia usealla tavalla. Taiteen päämäärien ja tehtävien osalta esiintyi moninaisuutta, mutta yhteisenä tekijänä korostui taiteen rooli ihmisten ajattelun herättäjänä, tunteiden välittäjänä ja yhteisöjen rakentajana. Taiteilijoiden vastuu teoksistaan ja niiden vaikutuksesta yleisöön nousi myös esiin, korostaen taiteen eettisiä ulottuvuuksia.

Tutkimuksen ja siihen sisältyvän podcastin soveltuvuutta ja hyötyä voi arvioida eri yhteiskunnallisilla ja käytännön alueilla. Tämä tutkimus yhdessä podcastin kanssa tarjoaa merkittävää tietoa ja oivalluksia taiteen ja kulttuurin alan toimijoille, päättäjille, tutkijoille ja yleisölle. Se lisää ymmärrystä taiteen monipuolisista vaikutuksista ja merkityksestä yksilöiden ja yhteisöjen elämässä. Tutkimuksen tulokset voivat tukea päätöksentekoa ja resurssien kohdentamista taide- ja kulttuurialalle sekä herättää keskustelua ja innovaatioita alalla. Kulttuurialan toimijat voivat hyödyntää tuotoksia taiteen ja kulttuurin toimintojen suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioinnissa. Päättäjät voivat saada tietoa päätöksenteon tueksi taide- ja kulttuuripolitiikan kehittämisessä ja resurssien kohdentamisessa. Tutkimus voi myös herättää yleisössä ja yhteiskunnassa laajemmin keskustelua taiteen ja kulttuurin merkityksestä ja arvosta, edistäen taiteen arvostusta ja saavutettavuutta.

Tutkimuksen rajoituksina voi mainita haastateltavien valinnan, joka voi olla subjektiivinen ja rajoitua tiettyihin taiteen ja kulttuurin aloihin tai henkilöihin. Lisäksi podcast-haastattelujen luonteen vuoksi aineiston laajuus on rajoitettu. Tulevaisuuden tutkimuksissa olisi hyödyllistä laajentaa haastateltavien joukkoa sekä käyttää myös muita tutkimusmenetelmiä, kuten kyselyitä ja havainnointia, lisätiedon keräämiseksi.

Tutkimus voi toimia pohjana jatkotutkimuksille, jotka syventävät ymmärrystämme taiteen vaikutuksista ja sen roolista yhteiskunnassa. Jatkossa olisi mielenkiintoista laajentaa tutkimusta ja podcastia uusiin suuntiin tutkimalla tarkemmin taiteen vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin tai syventyä tiettyjen taiteenlajien, kuten musiikin, teatterin tai kuvataiteen merkitykseen ja vaikutuksiin. Olisi myös mielenkiintoista kysyä taiteilijoilta heidän näkemyksistään taiteen roolista yhteiskunnallisessa muutoksessa tai tarkastella erilaisten taideprojektien ja -interventioiden vaikutuksia yhteisöihin ja yhteiskuntaan laajemmin. Yksi selvityskohde voisi olla, miten taide voi edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja yhteisöjen hyvinvointia. Lisäksi tutkimusta voi laajentaa vertailemalla eri maiden ja kulttuurien näkemyksiä ja käytäntöjä taiteen ja kulttuurin merkityksestä.

Tutkimus täydentää kuvaa taiteen vaikutuksista ja tuo esille taiteen moninaiset ulottuvuudet taiteen ja kulttuurin parissa toimivien kertomana. Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset tarkoittavat sitä, että taide ja kulttuuri ovat tärkeitä ja arvokkaita voimavaroja yhteiskunnassa. Ne vaikuttavat yksilöiden hyvinvointiin, ajatteluun, tunteisiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Tulokset korostavat taiteen roolia identiteetin rakentajana, yhteisöjen vahvistajana ja yhteiskunnallisen muutoksen edistäjänä. Haastatteluiden ja kirjallisuuden perusteella onkin erittäin selvää, että taide voi ja muuttaa maailmaa.

Taide tekee sen lukemattomin eri tavoin. Osaltaan taide muuttaa yhteiskuntarakenteita ja muovaa kulttuureita. Toisaalta taide vaikuttaa myös paljon yksilötasolla siihen millaisia olemme ihmisinä, mitä ajattelemme ja kuinka toimimme osana yhteiskuntaa. Uskon myös Suvi Lindénin hienoon ajatukseen siitä, että yksittäinen taiteilija voi muuttaa maailmaa enemmän kuin yksittäinen poliitikko.

LÄHTEET

Arposalo, Eerika 2022. Sinä olet aurinkotalo – Vieraana Eerika Arposalo. Mika Oulun Taidetreffit. Hakupäivä 14.2.2023.

<https://open.spotify.com/episode/28HTPw1Hu4xiTTD0Um1IEI?si=KsrKPg-8Qq2Ylx8cWN-npw>

Collin, Kaija & Billett, Stephen 2010. Luovuus ja oppiminen työssä. Teoksessa Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus. (toim. Birgitta Pohja). Helsinki: WSOYpro.

Fancourt, Daisy. & Finn, Saoirse 2019. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe. Hakupäivä 14.2.2023. <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289054553>

Haapalainen, Heli 2023. Teatterin ihmeellinen maailma – Vieraana Heli Haapalainen. Mika Oulun Taidetreffit. Hakupäivä 14.2.2023.

https://open.spotify.com/episode/44gw5l4C4J3C5PC0s1pKY3?si=8V_UqJK_QfSOzeLLG7qQkQ

Heikkilä, Mika 2022. Voiko lavarunous muuttaa maailmaa. Oulun ammattikorkeakoulun blogi. Hakupäivä 14.2.2023.

<https://blogi.oamk.fi/2022/12/19/voiko-lavarunous-muuttaa-maailmaa/>

Kolehmainen, Mika 2022. Valkean kaupungin musikanntti – Vieraana Mika Kolehmainen. Mika Oulun Taidetreffit. Hakupäivä 14.2.2023.

<https://open.spotify.com/episode/5ou83qwU4aQBMU6fsndJFu?si=RyfneC1tR5OVolVmlZFmSg>

Kuusela, Hanna 2014. Luovuuden uusi aalto. Teoksessa Tehtävä kulttuurille. Talouden ja kulttuurin muuttuvat suhdanteet. (toim. Hanna Kuusela) Vantaa: Hansaprint.

Lajunen, Aki 2022. Lavarunouden ytimessä – Vieraana Lajune. Mika Oulun Taidetreffit. Hakupäivä 14.2.2023.

<https://open.spotify.com/episode/7sqsNeBx96AMmByQTof0zl?si=mDcGfRnbTeeRDKg3khvtJw>

Lehtonen, Mikko 2014. Tehtävä Kulttuurille?. Teoksessa Tehtävä kulttuurille. Talouden ja kulttuurin muuttuvat suhdanteet. (toim. Hanna Kuusela) Vantaa: Hansaprint.

Lenard, Patti Tamara 2020. Culture. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Metaphysics Research Lab, Stanford University Hakupäivä 14.2.2023.

<https://plato.stanford.edu/archives/win2020/entries/culture/>

Lindén Suvi 2023. Kulttuuripolitiikkaa – Vieraana Suvi Lindén. Mika Oulun Taidetreffit. Hakupäivä 14.2.2023.

https://open.spotify.com/episode/5yj3prcQQsa1UNvuPLZsE7?si=q7UGim6dT_eWAjvz6Fw32g

Malmelin, Nando & Poutanen, Petro 2017. Luovuuden idea. Luovuus työelämässä, yhteisöissä ja organisaatioissa. Tallinna: Printon Trükikoda.

Mäki, Teemu 2009. Näkyvä pimeys. Toinen painos. Juva: WS Bookwell.

Mäki, Teemu 2017. Taiteen tehtävä. Esseitä Teemu Mäki. Latvia: Jelgava Printing House.

Mäkinen, Kirsti. Lapsuuden taidekokemukset voimavarana. Teoksessa Lapsi ja taide – Puheenvuoroja taidekasvatuksesta. (toim. Tuula Tarkkonen ja Pirkko Sassi). Helsinki: Cosmoprint.

Opetushallitus 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Hakupäivä 14.2.2023.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8566224>

Opetushallitus 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Hakupäivä 14.2.2023.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8274670>

Opetusministeriö 1999. Perusopetuslaki. Hakupäivä 14.2.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1998/19980628>

Pentikäinen, Leena. Kuvataidekasvatuksen poluilla. Teoksessa Lapsi ja taide – Puheenvuoroja taidekasvatuksesta (toim. Tuula Tarkkonen ja Pirkko Sassi). Helsinki: Cosmoprint.

Rautiainen-Keskustalo, Tarja 2014. Taide palveluna ja taide arvonluojana – Musiikin arvosta ja lisäarvosta kilpailukapitalismissa. Teoksessa Tehtävä kulttuurille. Talouden ja kulttuurin muuttuvat suhdanteet. (toim. Hanna Kuusela) Vantaa: Hansaprint.

Ruusuvirta, Minna & Lahtinen, Emmi & Rensujeff, Kaija & Kurlin, Niiniaho, Ari 2021. Taiteen ja kulttuurin barometri Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. Hakupäivä 14.2.2023.

https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2021/taiteenjakulttuurinbarometri_2020_cupore.pdf

Suomen Kulttuurirahasto 2013. Suomalaisten näkemykset kulttuurista 2013. Versio 2.0 Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2914>

United Nations 1989. Convention on the Rights of the Child. Hakupäivä 14.2.2023.

<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

Uusikylä, Kari 2012. Luovuus kuuluu kaikille. Juva: Bookwell.

Venkula, Jaana 2003. Taiteen välttämättömyydestä. Jyväskylä 2003, Gummerrus Kirjapaino.

Väkevä, Lauri 2004. Kasvatuksen taide ja taidekasvatus. Estetiikan ja taidekasvatuksen merkitys John Deweyn naturalistisessa pragmatismissa. Oulu: Oulu University Press.